

Raport de Stare a Țării

Republica Moldova 2025

Imprint

Editor

Friedrich-Ebert-Stiftung e.V.
sucursala Chişinău (Moldova)
Strada Bucuresti 111,
Chişinau, MD-2012,
Republica Moldova

Responsabil

Felix Hett
E-mail: fes.moldova@fes.de
Tel. +373 855830
moldova.fes.de

Grafică

Dragoş Popa

Notă de limitare a responsabilităţii:

Această publicaţie a fost realizată de către Centrul Analitic Independent „Expert-Grup” în parteneriat cu Friedrich-Ebert-Stiftung (FES).

Opiniile exprimate în această publicaţie aparţin autorilor şi nu reprezintă în mod neapărat opinia FES. „Expert-Grup” nu îşi asumă luări de atitudine colective.

Comercializarea publicaţiilor FES nu este permisă decât cu aprobarea în scris a Friedrich-Ebert-Stiftung.

Noiembrie 2025

© Friedrich-Ebert-Stiftung e.V.

Mai multe publicaţii ale Fundaţiei „Friedrich Ebert” pot fi găsite aici:

➤ www.fes.de/publikationen

Noiembrie 2025

Raport de Stare a Țării

Republica Moldova 2025

Autori (*în ordinea alfabetică*):

Adrian Lupușor
Stas Madan
Dumitru Pânte
Marina Soloviova

Cuprins

Lista figurilor	3
Lista tabelelor	3
Abrevieri	4
Mesaje-cheie	5
1. Subiect special: Fenomenul sărăciei în Moldova. Înțelegerea cauzelor, identificarea celor mai vulnerabili și formularea priorităților politice țintite.	7
1.1 Analiza principalelor tendințe și evoluții	9
1.2 Recomandări de politici	12
2. Firme	15
2.1 Analiza principalelor tendințe și evoluții în sectorul real	15
2.2 Analiza principalelor tendințe și evoluții în sectorul financiar.	19
2.3 Analiza principalelor tendințe și evoluții privind mediul de afaceri	22
2.4 Recomandări de politici	22
3. Oameni	24
3.1 Analiza principalelor tendințe și evoluții	24
3.2 Recomandări de politici	28
4. Guvernare	30
3.1 Analiza principalelor tendințe și evoluții	30
3.2 Recomandări de politici	33
Despre Expert-Grup	35
Despre FES	36

Lista figurilor

Figura 1. Evoluția ratelor sărăciei monetare și a celei multidimensionale, % din gospodării	9
Figura 2. Evoluția indicatorilor de intensitate a sărăciei monetare și a celei multidimensionale, %	9
Figura 3. Caracteristicile educaționale ale rezidenților Moldovei în vârstă aptă de muncă (20-64 de ani) și ratele specifice ale sărăciei absolute	10
Figura 4. Rate netrunchiate ale sărăciei, % din total populație	11
Figura 5. Dinamica numărului de întreprinderi nou create și al celor lichidate, ianuarie-iulie	16
Figura 6. Investiții în active imobilizate pe forme de proprietate, anul 2019=100	19
Figura 7. IPC și veniturile reale ale populației, creștere f-a-p, %	25
Figura 8. Mărimea principalelor tipuri de pensii și indemnizații, lei	25
Figura 9. Indicatorii sărăciei absolute, %	26
Figura 10. PIB-ul și consumul final al gospodăriilor populației, Indicii volumului fizic, creștere f-a-p, %	27
Figura 11. Volumele creditelor noi acordate persoanelor fizice de băncile licențiate, mil. lei	27

Lista tabelelor

Tabelul 1. Principalii indicatori ai sărăciei monetare și multidimensionale ...	14
Tabelul 2. Principalii indicatori monitorizați privind economia Republicii Moldova	23
Tabelul 3. Principalii indicatori monitorizați privind bunăstarea populației ..	29
Tabelul 4. Principalii indicatori monitorizați cu privire la guvernare	34

Acronime

ARBI	Agenția pentru Recuperarea Bunurilor Infraționale
BNM	Banca Națională a Moldovei
CEMT	Conferința Europeană a Miniștrilor de Transport
EUR	Moneda Euro
FNDRL	Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală
f-a-p	Față de anul precedent
GT	Gospodărie țărănească
HoReCa	Hoteluri, restaurante, cafenele
IMM	Întreprinderi mici și mijlocii
IPC	Indicele Prețurilor de Consum
ISD	Investiții Străine Directe
NEET	Not in Education, Employment, or Training - despre tinerii care nu sunt integrați în nicio formă de ocupare, educație sau formare
OCDE	Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică
ODA	Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenorialului
P2B	Persoană către afacere (eng: Peer-to-Business)
PIB	Produsul Intern Brut
PPC	Paritatea puterii de cumpărare
SEPA	Zona Unică de Plăți în Euro (eng: Single Euro Payments Area)
SRL	Societate cu Răspundere Limitată
TIC	Tehnologii informaționale și de comunicații
TVA	Taxa pe valoare adăugată
USD	Dolarul SUA
UE	Uniunea Europeană

Stagnarea economică continuă, iar modelul de creștere economică și-a epuizat potențialul

Situația economică precară din ultimii ani a perpetuat și în 2024-2025, recuperarea anticipată transformându-se în recesiune.

Pentru anul 2024 s-au materializat scenariile pesimiste cu privire la producția agricolă, unde valoarea adăugată brută a scăzut cu tocmai 19%, dar și cele referitoare la industria prelucrătoare, care a stagnat (+0,1%). Acest fapt a afectat, la rândul său, evoluția exporturilor de bunuri (-13%). Per ansamblu economia a stagnat în 2024, cu o creștere a PIB-ului de doar 0,1%, chiar dacă s-a anticipat o recuperare modestă de circa 2% după stagnarea din 2023 și recesiunea profundă din 2022. Mai mult, pe parcursul trimestrelor 3 și 4 din anul 2024 și a trimestrului 1 din 2025, PIB-ul chiar s-a redus, marcând oficial intrarea în recesiune tehnică. Chiar dacă am exclude sectorul agricol, care a fost afectat de secetă, în 2024 economia ar fi crescut cu doar 1,4%, fiind mult sub așteptările unei recuperări după evoluțiile modeste din ultimii doi ani. Singurele evoluții cu adevărat pozitive au fost majorarea consumului populației, dar și creșterea activității investiționale. Totuși, acestea au fost insuficiente, iar creșterea consumului, pe fundalul stagnării din sectorul industrial, a condus la alimentarea importurilor și la deteriorarea și mai mare a balanței co-

merciale: de facto, la fiecare euro de bunuri exportate revin trei euro de bunuri importate (situația este inversă în cazul comerțului cu servicii, unde exporturile depășesc de două ori importurile).

Dinamica economică modestă din ultimii ani indică asupra epuizării surselor de creștere economică și a erodării continue a potențialului economic.

Aceasta se înscrie în tendința, observată de mai mulți ani, de încetinire a creșterii potențiale a economiei moldovenești (chiar și până la pandemia de Covid-19 din 2020 sau până la invazia Rusiei asupra Ucrainei din 2022). Cauza fundamentală ține de perpetuarea modelului de competitivitate economică bazat pe costuri (în principal, costul redus al forței de muncă), care la rândul său a condus la perpetuarea unei economii cu valoare adăugată scăzută și cu un nivel infim al complexității tehnologice. Respectiv, programele și politicile statului trebuie să prioritizeze în mod activ atragerea de investiții în activități economice care generează valoare adăugată sporită: procesarea materiei prime locale, crearea și promovarea brandurilor locale, automatizarea și tehnologizarea proceselor de producție în toate sectoarele economiei naționale.

Dinamica economică modestă implică și costuri sociale importante

În prima jumătate a anului 2025, pe fundalul intensificării presiunilor inflaționiste și al unei dinamici economice anemice, ritmul de creștere a salariilor reale a încetinit, pensiile reale au stagnat, iar fluxurile de remiteri s-au contractat.

Chiar dacă salariile nominale s-au majorat cu circa 10% față de 2024, creșterea lor în termeni reali a fost modestă (sub 2%). Pensia medie reală (de vârstă, dizabilitate etc.) a înregistrat reculuri succesive - 0,6% în T1:2025 și -0,3% în T2:2025 -, raportat la perioadele similare din anul precedent, deși suma nominală a pensiei medii a fost în creștere cu circa 8%. Remiterile au continuat traiectoria descendentă în termeni atât nominali (-3% în sem. I 2025 față de sem. I 2024), cât și reali (-9% în T1:2025 și -11% în T2:2025). Rata de ocupare a populației cu vârsta de 20-64 de ani a scăzut în T2:2025 cu 3,1 puncte procentuale față de T2:2024. În

special, a scăzut numărul persoanelor ocupate în administrația publică, învățământ, sănătate și asistență socială, agricultură, industrie și construcții. În același timp, a scăzut numărul persoanelor ocupate în transporturi și depozitare, în informații și comunicații. În total, populația ocupată s-a diminuat cu 73,300 de persoane față de T2:2024, și aceasta nu din cauza șomajului, ci ca urmare a inactivității. Principala cauză a creșterii inactivității a fost majorarea numărului de persoane care au un loc de muncă peste hotare sau care intenționează să plece la lucru peste hotare, alături de creșterea numărului de pensionari și a numărului de elevi și studenți. În planul politicilor publice, pentru a încuraja creșterea veniturilor salariale și formalizarea muncii sub-declarate, se recomandă instituționalizarea unui mecanism automatizat de subvenționare a creșterii salariale, precum și majorarea salariului minim până la 50% din salariul mediu brut.

Dinamica modestă a veniturilor reale ale populației, manifestată într-un context de stagflație, a determinat majorarea indicatorilor sărăciei monetare.

Astfel, în 2024, rata sărăciei absolute a urcat cu două puncte procentuale față de 2023 și a constituit 33,6%. Categoriile cele mai expuse acestui fenomen au fost gospodăriile cu trei sau mai mulți copii, persoanele cu dizabilități și persoanele cu studii medii generale și secundare profesionale. În pofida erodării veniturilor, în prima jumătate a anului 2025 consumul final al gospodăriilor casnice a consemnat o expansiune notabilă (+4,2% în termeni reali), asociată cu majorarea semnificativă a volumului de credite noi acordate persoanelor fizice (+53% în sem. I 2025 comparativ cu sem. I 2024). Boomul creditării persoanelor fizice, disociat de di-

namica veniturilor, poate să alimenteze vulnerabilitatea financiară a gospodăriilor în eventualitatea destabilizării situației pe piața capitalului sau a muncii. În ciuda creșterii volumelor creditelor ipotecare acordate, problema accesului la locuințe s-a acutizat ca urmare a ofertei rigide pe piața imobiliară. Soluționarea problemei accesului la locuințe reclamă politici orientate prioritar spre latura ofertei, nu exclusiv spre susținerea cererii. Acest lucru implică reducerea barierelor administrative, investiții în infrastructura comunală, precum și investiții în construcția locuințelor sociale. Pentru combaterea sărăciei accentuate printre persoanele cu dizabilități, se recomandă majorarea pensiilor de dizabilitate cu cel puțin 15%, până la alinierea acestora cu nivelul minimului de existență, estimat la 3.050 lei în primul semestru al anului 2025.

Totuși, se prefigurează unele tendințe pozitive pentru 2025-2026

Antreprenoriatul accelerează, agricultura are rezultate mixte, dar e în revenire, industria revine pe plus după minime istorice, iar serviciile rămân un motor al creșterii.

Numărul de întreprinderi din statistica antreprenoriatului a ajuns la 68,7 mii (+7,8% f-a-p), iar în ianuarie-iulie 2025 s-au înregistrat cu 15,8% mai multe firme noi (5,9 mii), pe fondul unei încrederi mai mari a mediului de afaceri. În agricultură, după o scădere de 14,6% în 2024 f-a-p, pentru 2025 se estimează un avans de 5-10% f-a-p, cu randamente mai bune la porumb și floarea-soarelui și recoltă foarte bună la struguri, dar scăderi la grâu, mere și prune. După trei ani de scăderi consecutive, ponderea industriei în PIB a atins minime istorice (9,7%). Pentru anul 2025 este de așteptat ca industria să reia trendul pozitiv, în special din contul revenirii industriei alimentare și a sectoarelor asociate construcțiilor (construcții metalice, metalurgie, mobilă), dar și al bazei de comparație joase. Serviciile rămân o sursă de creștere economică, în special din contul HoReCa, construcții și IT.

Sectorul real este accelerat preponderent de investițiile private locale, în timp ce sectorul financiar dă semne de îmbunătățire a intermediarii financiare.

Dinamica investițiilor este determinată mai ales de capitalul privat autohton (pe fondul costurilor de finanțare în scădere și al plasamentelor în terenuri ce ar trebui să genereze proiecte rezidențiale, logistice/industriale și regenerabile),

în timp ce capitalul străin și mixt rămâne mai inert pe fondul riscurilor de securitate legate de războiul din Ucraina. În sistemul bancar, fondurile proprii sunt la 25,1% (peste minimul legal de 10%), iar raportul Credite/Depozite a evoluat de la 0,56 în anul 2023 la 0,72 în iulie 2025, cu expansiune mai ales în creditarea populației, cu o creștere de la 8,7%, raportată la PIB, la începutul anului 2024 până la 12,6% în iulie 2025. În același timp, reformele de infrastructură financiară recente - cu SEPA, operațional din octombrie 2025 și cu MIA Business, deja folosită de peste 3000 de companii în plăți P2B, alături de noua strategie a pieței de capital 2025-2030 - extind potențialul de creștere a incluziunii financiare în rândul populației și a accesului la capital în rândul firmelor.

Mediul de afaceri are nevoie de stabilitate reglatoare, consultare timpurie pe acquis-ul european și instrumente țintite, iar prioritatea-cheie este valorificarea Planului de creștere pentru Moldova, lansat de UE.

Planul implică nevoia de guvernanță, coordonare interinstituțională și selecție transparentă a proiectelor pentru a maximiza impactul și a evita clientelismul. În paralel, consultarea constantă a firmelor la transpunerea acquis-ului este esențială, în condițiile în care costurile de conformare afectează disproporționat IMM-urile - aceste costuri însă pot fi atenuate prin suport din fonduri de preaderare și prin comunicarea anticipativă a schimbărilor.

Calitatea guvernancei rămâne o problemă acută, dar și o barieră în calea integrării europene

Deși Republica Moldova avansează pe dimensiunea transparenței decizionale și alinierii la standardele europene, procesul de guvernare rămâne afectat de curenți structurale și instituționale.

Participarea reală a părților interesate este adesea limitată, rezultatele consultărilor nu sunt integral valorificate, iar în Parlament persistă un dezechilibru între inițiativele majorității și cele ale opoziției. Integrarea europeană continuă să fie principalul catalizator al reformelor, însă, pentru a asigura credibilitatea și sustenabilitatea procesului, este necesară accelerarea reformelor în administrația publică, consolidarea disciplinei bugetare și profesionalizarea serviciului public pe baze meritocratice.

Republica Moldova înregistrează progrese vizibile în consolidarea integrității sistemului judiciar și în cooperarea internațională împotriva crimei organizate, însă rămâne vulnerabilă în fața corupției electorale și a campaniilor de dezinformare.

Evaluările externe ale judecătorilor și procurorilor au expus amploarea problemelor structurale din justiție, iar dificultățile de funcționare a instanțelor supreme afectează stabilitatea sistemului. În paralel, coruperea votului și finanțarea ilegală a partidelor subminează încrederea în democrație, iar dezinformarea orchestrată, inclusiv din exterior, amplifică polarizarea socială și riscurile electorale. Cazuri precum arestul Evgheniei Guțul sau extrădarea lui Vladimir Plahotniuc transmit un semnal puternic de voință politică și judiciară pentru combaterea corupției și a influențelor externe, însă impactul rămâne limitat fără mecanisme eficiente de recuperare a activelor și fără instituții electorale și mediatice mai reziliente.

Subiect special: Fenomenul sărăciei în Moldova. Înțelegerea cauzelor, identificarea celor mai vulnerabili și formularea priorităților politice țintite

Succesiunea șocurilor inflaționiste din ultimii ani, suprapuse peste o creștere economică anemică și vulnerabilitățile sociale cronice, a generat o realitate dramatică: și anume, conform indicatorilor sărăciei calculați de Biroul Național de Statistică, aproximativ o treime din populația Republicii Moldova se află sub pragul sărăciei absolute, iar peste un sfert este privată de elementele esențiale ale modernității - acces la servicii medicale, în-vățământ, canalizare, apă potabilă, sisteme de încălzire, muncă decentă. Cele mai pregnante disparități reliefate de aceste măsurători vizează decalajul dintre mediul rural și cel urban; precaritatea gospodăriilor cu copii, ceea ce alimentează reproducerea inter-generațională a sărăciei; precum și capcanele sărăciei ce afectează familiile cu un nivel redus de educație. În plus, volatilitatea macroeconomică, episoadele inflaționiste recurente, constrângerile bugetare persistente, scumpirea energiei și presiunile demografice conturează perspective îngrijorătoare pentru categoriile defavorizate, cu implicații sociale, economice și politice majore pentru viitorul țării.

Casetă tehnică:

Pragul sărăciei absolute - valoarea coșului alimentar și nealimentar, calculată ca suma costului consumului alimentar și a cheltuielilor pentru produse nealimentare și servicii ale gospodăriilor care cheltuie pentru alimente o sumă egală cu costul necesarului de consum alimentar. Din agregatul cheltuielilor de consum se exclud cheltuielile pentru bunurile durabile (mobilă, aparate de uz casnic, mijloace de transport și obiecte de cultură și odihnă), băuturile alcoolice, plățile pentru chiria locuinței, cheltuielile pentru sănătate. Pentru anul 2024, pragul sărăciei absolute a fost stabilit la 3493 de lei lunar.

Rata sărăciei absolute - ponderea gospodăriilor ce nu pot acoperi un nivel minim decent de consum (3493 de lei/lună în 2024).

Pragul sărăciei extreme - valoarea necesarului de consum alimentar estimat în baza structurii consumului populației cel mai puțin asigurate. Pentru anul 2024, pragul sărăciei extreme a fost stabilit la 2817 lei lunar.

Rata sărăciei extreme - ponderea gospodăriilor ce nu pot acoperi valoarea necesarului de consum alimentar (2817 lei/lună în 2024).

Profundimea sărăciei - „distanțarea” medie a celor săraci de la pragul sărăciei. Acest indicator determină valoarea medie a resurselor lipsă (în procente față de valoarea pragului sărăciei), necesare pentru a atinge un nivel de trai minimal acceptabil. Dacă profundimea sărăciei absolute a fost de 5,3% în 2024, rezultă că, în medie, gospodăriile sărace au avut un deficit de cheltuieli de consum echivalent cu 5,3% din pragul sărăciei absolute pentru a ajunge la acel prag.

În timp ce statistica sărăciei absolute măsoară capacitatea gospodăriilor de a acoperi un minim de trai decent, indicatorii sărăciei multidimensionale măsoară lipsurile (numite deprivări) din domeniile esențiale, precum sănătatea, educația, condițiile de trai și ocuparea:

- **Sănătate** - gospodăria se consideră deprivată dacă cel puțin un membru al acesteia nu a avut acces la asistență medicală atunci când a avut nevoie sau nu dispune de asigurare medicală;
- **Educație** - gospodăria se consideră deprivată dacă cel puțin un membru al acesteia, cu vârsta cuprinsă între 18 și 65 de ani, nu a absolvit învățământul secundar sau un membru al gospodăriei, cu vârsta cuprinsă între 15-29 de ani, nu este integrat în nicio formă de ocupare, educație sau formare;
- **Condiții de trai** - gospodăria se consideră deprivată dacă pentru încălzirea locuinței sunt utilizați combustibili poluanți (lemn, cărbune, petrol), nu dispune de conectare la sistemul public de canalizare sau alimentare cu apă, calitatea locuinței este precară sau locuința este supraaglomerată;
- **Ocupare** - gospodăria se consideră deprivată dacă are membri în vârstă aptă de muncă fără loc de muncă sau angajați informal sau sezonier.

Incidența sărăciei multidimensionale, denumită și „rata sărăciei multidimensionale” - ponderea populației cu deprivări în cel puțin 35% din indicatorii ponderați.

Intensitatea sărăciei multidimensionale - gradul mediu de deprivare în indicatorii ponderați, experimentat de populația identificată ca fiind săracă multidimensional.

Rata netrunchiată a unui indicator de sărăcie - proporția populației deprivată în funcție de un anumit indicator, indiferent dacă este sau nu săracă multidimensional.

Rata trunchiată a unui indicator de sărăcie - proporția populației deprivată în funcție de un anumit indicator, care concomitent este identificată ca săracă multidimensional.

Statistica sărăciei multidimensionale nu e prevăzută să înlocuiască statisticile privind sărăcia monetară și constituie o măsură complementară la indicatorii monetari, oferind o evaluare a deprivărilor comune.

1 https://statistica.gov.md/files/files/Metadate/alte/Metodologie_saracie.pdf

2 https://statistica.gov.md/files/files/despre/Statistica_experimentală/Metodologia_MPI.pdf

Analiza principalelor tendințe și evoluții

În 2024, evoluțiile sărăciei monetare și ale celei multidimensionale din Republica Moldova au urmat traiectorii divergente, fapt ce a alimentat controverse publice privind pertința metodologiilor statistice utilizate pentru cuantificarea acestora.

În anul 2024, pragul sărăciei absolute a fost stabilit la 3493 de lei lunar, respectiv 33,6% din populație (în creștere cu 2,0 puncte procentuale față de anul 2023) a fost considerată săracă monetar conform pragului național al sărăciei. În același timp, 25,6% din populație (în scădere cu 0,8 p. p. față de anul 2023) a fost identificată ca fiind săracă multidimensional (Figura 1). Aceste tendințe nu sunt contradictorii, pentru că dinamica sărăciei monetare și a celei multidimensionale nu presupune în mod obligatoriu o evoluție sincronă (creștere sau descreștere concomitentă). În timp ce statistica sărăciei absolute măsoară capacitatea financiară a gospodăriilor de a acoperi un nivel minim de trai, considerat decent într-un context social, indicatorii sărăciei multidimensionale măsoară accesul gospodăriilor la

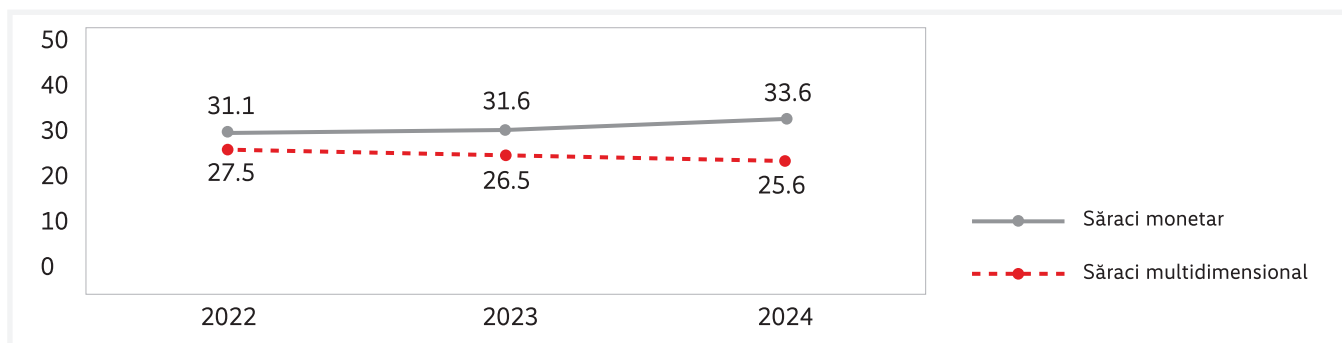
unele elemente esențiale concrete ale vieții moderne: asistență medicală, învățământ, condiții locative adecvate și ocuparea decentă.

Dacă ratele sărăciei monetare și multidimensionale au evoluat în direcții diferite, atunci indicatorii ce exprimă intensitatea sărăciei s-au majorat în ambele cazuri.

Astfel, profunzimea sărăciei absolute a constituit, în 2024, 5,3% (ceea ce înseamnă că, în medie, gospodăriilor considerate sărace nu le ajungeau 5,3% din suma pragului sărăciei de 3493 lei/lună per persoană pentru ca cheltuielile lor de consum să atingă acel prag), în creștere cu 0,4 p. p. față de anul 2023. În același timp, intensitatea sărăciei multidimensionale a reprezentat, în 2024, 46,0% (ceea ce înseamnă că persoanele sărace din perspectiva multidimensională s-au confruntat, în medie, cu privațiuni în 46,0% dintre cei 11 indicatori ponderați incluși în măsurarea sărăciei multidimensionale), în creștere cu 0,7 p. p. comparativ cu anul 2023 (Figura 2).

Evoluția ratelor sărăciei monetare și a celei multidimensionale, % din gospodăria

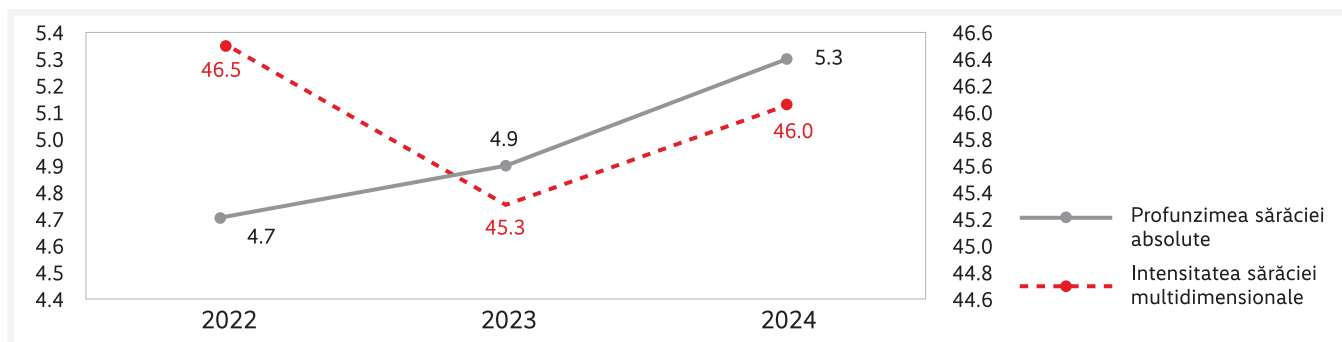
Figura 1

Sursa: Elaborată în baza datelor BNS

Evoluția indicatorilor de intensitate a sărăciei monetare și a celei multidimensionale, %

Figura 2

Sursa: Elaborată în baza datelor BNS

3 <http://curentul.md/stiri/radu-marian-metodologia-actuala-a-saraciei-nu-ia-in-calcul-realitatea-economica-iar-noii-indicatori-vor-oferi-o-imagine-mai-corecta.html>

Datele relevă disparități notabile ale sărăciei monetare între diverse segmente ale populației. În 2024, rata sărăciei absolute la nivel național a atins 34%. Grupul cel mai afectat de sărăcia monetară îl reprezintă persoanele cu un nivel educațional scăzut - 73% dintre indivizii cu studii primare și 51% dintre cei cu studii medii incomplete sunt încadrați în categoria săracilor. O incidență similar de pronunțată se observă în cazul gospodăriilor cu trei sau mai mulți copii (53%), al locuitorilor regiunii de Sud a Moldovei (51%), precum și al persoanelor a căror sursă principală de venit este pensia (49%) sau activitatea agricolă individuală (48%). În categoria grupurilor puternic expuse se înscriu și persoanele cu dizabilități (47%), salariații din sectorul agricol (46%), populația rurală (43%), locuitorii regiunii Centru (42%), precum și persoanele cu studii secundare profesionale (40%) și medii generale (35%). La polul opus, categoriile cel mai puțin afectate de sărăcia monetară sunt persoanele cu studii superioare (10%), locuitorii mun. Chișinău (15%), salariații din sectorul non-agricol (18%), populația urbană (22%), gospodăriile cu un singur copil (24%), persoanele cu studii medii de specialitate (26%) ș.a.

Disparitățile de gen în ceea ce privește incidența sărăciei monetare nu sunt pronunțate, rata sărăciei în rândul bărbaților (33,5%) situându-se aproximativ la același nivel cu cea observată în rândul femeilor (33,8%). Cu toate acestea, rata sărăciei absolute a crescut mai accentuat printre bărbați (+2,4 p.p., comparativ cu 2023) decât printre femei

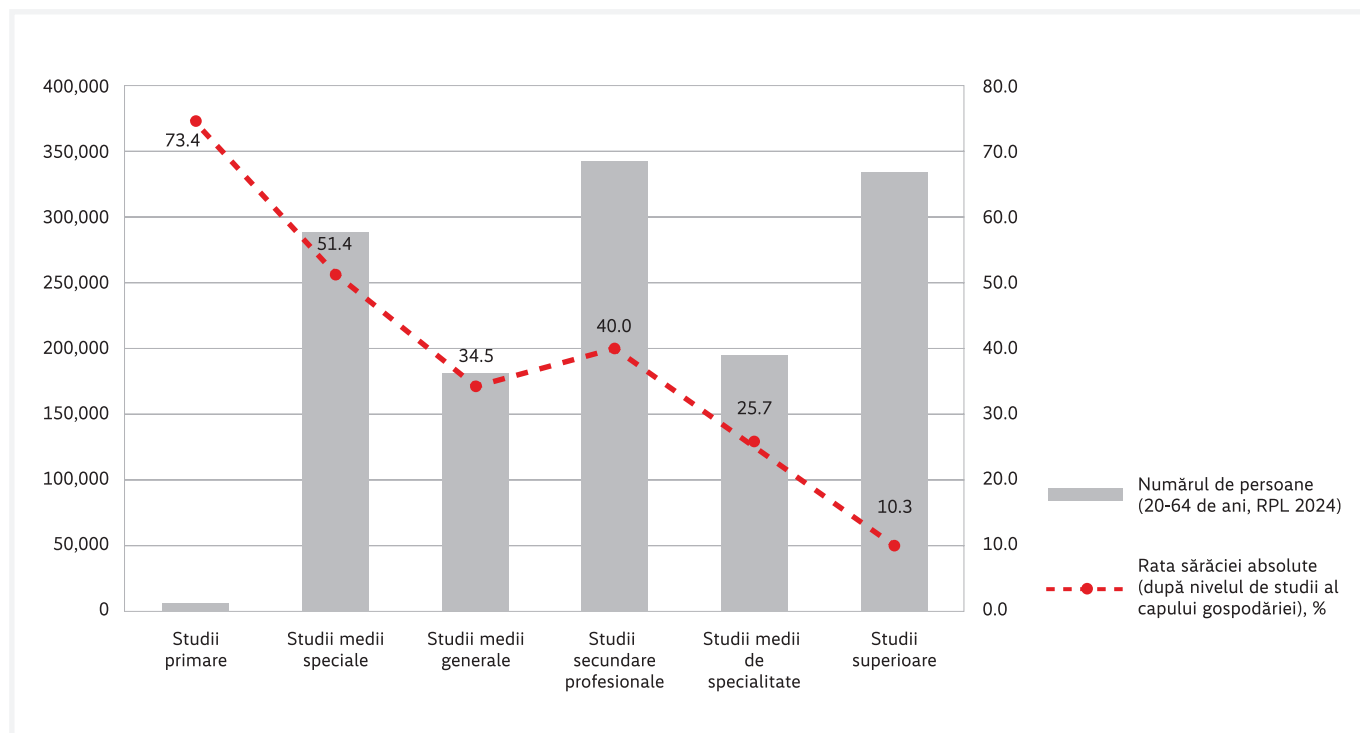
(+1,8 p.p.), fenomen ce poate fi asociat cu scăderea ratei de ocupare la bărbați (cu vârsta de 15 ani și peste) de la 47,1% în 2023 până la 45,9% în 2024. În același timp, rata de ocupare la femei a crescut (deși a rămas inferioară celei masculine - 40,0%).

Din aceste date putem deduce cei mai relevanți factori ai sărăciei monetare: nivelul scăzut al studiilor, insuficiența măsurilor de sprijin pentru familiile numeroase, disparitățile regionale sub aspectul oportunităților economice, nivelul redus al pensiilor de vârstă și dizabilitate, salarizarea scăzută în agricultură.

Figura 3 confirmă relevanța caracteristicilor educaționale ale populației în explicarea riscului de sărăcie monetară: în rândul persoanelor cu studii superioare și medii de specialitate - categorie care, conform Recensământului populației din 2024, însumează 39% din populația cu vârsta aptă de muncă (20-64 de ani) -, incidența sărăciei absolute se situează sub media națională. În schimb, pentru indivizii cu niveluri educaționale inferioare (primare, gimnaziale, liceale sau profesionale tehnice secundare), ratele sărăciei absolute sunt mai înalte decât media națională. Cu alte cuvinte, 61% dintre rezidenții cu vârsta aptă de muncă au un nivel educațional pentru care în Moldova nu există suficiente oportunități economice, ceea ce îi ține ancorați în sărăcie. În plus, datele RPL 2024 relevă că mai puțin de 2% din populația cu vârsta de 24+ ani își continuă studiile.

Caracteristicile educaționale ale rezidenților din Moldova cu vârsta aptă de muncă (20-64 de ani) și ratele specifice ale sărăciei absolute

Figura 3

Sursa: Elaborată în baza datelor BNS

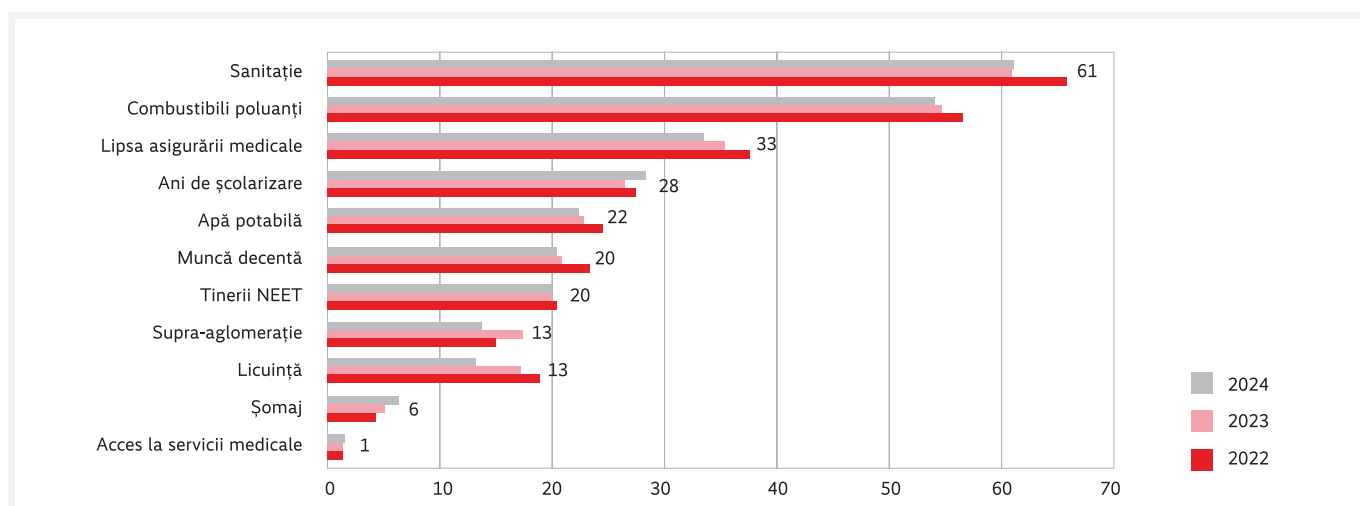
Grupurile cele mai afectate de creșterea incidenței sărăciei monetare au fost, în anul 2024 față de 2023, persoanele pentru care sursa principală de venit este activitatea individuală agricolă (+19 p. p. la rata sărăciei absolute), gospodăriile cu trei sau mai mulți copii (+12 p. p.), salariații din sectorul agricol (+5 p. p.), persoanele cu studii secundare profesionale și medii generale (+5 p. p.), precum și persoanele cu dizabilități (+5 p. p.).

În cadrul sărăciei multidimensionale, formele deprivărilor resimțite de populație prezintă grade diferite de prevalență. La nivel național, în 2024, aproximativ un sfert din populație (26%) a fost considerată drept săracă multidimensional, intensitatea medie a sărăciei atingând 46%. Cele mai frecvente deprivări cu care se confruntă locuitorii Republicii Moldova (indiferent de faptul dacă au fost clasificați ca săraci multidimensional sau nu) includ: lipsa de acces la sanitație (61% din populație, în 2024, trăia într-o locuință neconectată la sistemul public de canalizare); utilizarea de combustibili poluanți (lemn, cărbune, petrol)

pentru încălzirea locuinței (54%); lipsa asigurării medicale (cel puțin un membru al gospodăriei nu dispune de asigurare medicală) (33%); educația insuficientă (cel puțin un membru al gospodăriei cu vârsta cuprinsă între 18 și 65 de ani nu a absolvit învățământul secundar) (28%); lipsa conexiunii la sistemul public de alimentare cu apă (22%); ocuparea precară (cel puțin un membru al gospodăriei este angajat informal sau sezonier/ocazional) (20%); prezența tinerilor NEET în gospodărie (cel puțin un membru al gospodăriei cu vârsta cuprinsă între 15-29 de ani nu este integrat în nicio formă de ocupare, educație sau formare) (20%); supraaglomerarea locuinței (suprafața medie de locuit per persoană este mai mică de 9 m²) (13%); calitatea proastă a locuinței (acoperiș cu scurgeri, pereți/podele umede, fundație umedă, podea sau rame de ferestre putrede) (13%); șomaj (cel puțin un membru al gospodăriei cu vârsta aptă de muncă este șomer) (6%); accesul redus la servicii medicale (cel puțin un membru al gospodăriei nu a avut acces la asistență medicală atunci când a avut nevoie) (1%) (Figura 4).

Figura 4

Rate netrunchiate ale sărăciei multidimensionale, % din total populație

Sursa: Elaborată în baza datelor BNS

Comparativ cu 2022, în anul 2024 la anumiți indicatori au fost înregistrate progrese: ponderea persoanelor afectate de probleme de calitate a locuinței s-a redus de la 19% la 13%; a celor fără acces la sanitație s-a redus de la 66% la 61%; a celor care nu au asigurare medicală a scăzut de la 37% la 33%; a celor care nu aveau un job decent s-a diminuat de la 23% la 20%; iar a celor care încălzesc locuința cu combustibili poluanți - de la 57% la 54%. În contrapondere, au fost înregistrate reculuri la indicatorii ani de școlarizare (o creștere de la 27% la 28%) și șomaj (de la 4% la 6%).

O persoană este considerată săracă multidimensional atunci când acumulează privațiuni în cel puțin 35% dintre indicatorii ponderați și, sub acest aspect, există variații importante între diferite categorii ale populației. Gospodăriile cu trei sau mai mulți copii reprezintă grupul cu cea mai

mare incidență (rată) a sărăciei multidimensionale (57%), cât și cu cea mai ridicată intensitate a sărăciei (49%). Membrii acestor gospodării tind să se confrunte, în special, cu condiții de trai precare: locuința nu este conectată la sistemul public de canalizare (78% din persoanele din astfel de gospodării, indiferent de faptul dacă se consideră sărace multidimensional sau nu); pentru încălzirea locuinței sunt utilizați combustibili poluanți (69%); locuința este supraaglomerată (49%). Alte lipsuri cu care se confruntă disproporționat persoanele din gospodăriile cu trei sau mai mulți copii sunt: educația insuficientă (59%), lipsa asigurării medicale (57%), prezența tinerilor NEET (34%), ocuparea precară (32%). Supraaglomerarea locuinței în astfel de familii, lipsa condițiilor pentru buna desfășurare a studiilor, veniturile scăzute ale părinților din cauza muncii precare alimentează reproducerea inter-generațională a sărăciei.

Un alt segment puternic defavorizat este reprezentat de persoanele care locuiesc în mediul rural. Pentru acest grup, incidența sărăciei multidimensionale a constituit, în 2024, 38%, iar intensitatea - 47%. Locuitorii zonelor rurale se confruntă preponderent cu lipsa accesului la servicii de sanitație - 96% din aceștia trăiesc în locuințe neconectate la rețeaua publică de canalizare (indiferent de faptul dacă sunt sărace multidimensional sau nu). Alte privațiuni majore includ: utilizarea combustibililor poluanți pentru încălzirea locuințelor (84%), lipsa asigurării medicale și școlarizarea insuficientă (39%), lipsa conexiunii la sistemul public de alimentare cu apă (36%), munca precară (26%).

De asemenea, incidența și intensitatea sărăciei multidimensionale ating niveluri deosebit de ridicate în rândul copiilor (grupul de vârstă 0-17 ani). În 2024, 37% din copiii din Moldova au fost considerați drept săraci multidimensional, iar intensitatea sărăciei copiilor a fost evaluată la 47%. Și anume, 58% din copii trăiesc în locuințe fără conectare la sistemul public de canalizare; 49% - în locuințe încălzite cu combustibili poluanți; 46% - în gospodării în care cel puțin un membru nu are asigurare medicală; 40% - în gospodării în care cel puțin un membru cu vârsta cuprinsă între 18 și 65 de ani nu a absolvit învățământul se-

cundar; 31% - în gospodării cu tineri NEET; 29% - în locuințe supraaglomerate.

Din perspectiva diferențelor de gen, este notabil faptul că incidența sărăciei multidimensionale este mai ridicată printre bărbați (28% în 2024) decât printre femei (24%), deși din perspectiva sărăciei monetare situația bărbaților este puțin mai bună. În particular, bărbații sunt semnificativ mai frecvent deprivați în ceea ce privește asigurarea medicală, munca decentă și anii de școlarizare. Se poate presupune că aceste deprivări sunt asociate între ele (nivelul de studii mai slab conduce, de regulă, la inserție pe piața muncii în forme precare, iar ocuparea precară, la rândul său, nu oferă garanții privind acoperirea prin asigurare medicală).

În anul 2024, comparativ cu 2023, creșterea incidenței sărăciei multidimensionale a fost resimțită cu precădere de aceleași categorii care înregistrau deja cele mai înalte niveluri de vulnerabilitate. Astfel, cele mai afectate grupuri au fost gospodăriile cu trei sau mai mulți copii (+8,6 p. p. la rata sărăciei), locuitorii regiunii Sud (+1,9 p. p.), copiii de 0-17 ani (+1,8 p. p.), grupul de vârstă 30-39 de ani (+1,7 p. p.).

Recomandări de politici

Din perspectiva factorilor cu impact major asupra indicatorilor sărăciei monetare și multidimensionale, prioritățile de politică publică ar trebui să vizeze următoarele direcții:

- Continuarea programelor de dezvoltare regională, în particular, a proiectelor de construcție și extindere a rețelilor publice de canalizare, ținând cont de faptul că 96% din persoanele din mediul rural locuiesc în gospodării neconectate la sistemul public de canalizare - acesta este și cel mai răspândit tip de deprivare în Moldova.
- De asemenea, sunt necesare investiții în proiecte de modernizare și eficiență energetică a clădirilor rezidențiale (84% din locuitorii zonelor rurale folosesc combustibilii poluanți pentru încălzirea locuinței) și în sisteme publice de alimentare cu apă (36% din locuitorii zonelor rurale trăiesc în locuințe ce nu sunt conectate la sistemul public de alimentare cu apă).
- Formalizarea muncii informale și reducerea sub-ocupării: la nivel național, fiecare al cincilea locuitor se confruntă cu munca precară, iar în mediul rural fenomenul afectează unul din patru rezidenți (vezi capitolul „Oameni” pentru recomandări de politici mai detaliate).
- Încurajarea educației continue ca instrument pentru creșterea calificării și a productivității muncii: conform datelor RPL 2024, 61% dintre rezidenții din Moldova cu vârsta aptă de muncă au un nivel educațional scăzut, pentru care economia națională nu oferă suficiente oportunități, ceea ce îi menține în sărăcie persistentă. Totodată, mai puțin de 2% din populația cu vârsta de 24+ ani își continuă studiile. Măsurile de politici ar putea include deductibilitatea fiscală a cheltuielilor pentru instruire sau recalificare din venitul impozabil al persoanelor fizice, facilități pentru angajatorii care oferă timp plătit de învățare, crearea creșelor sau a serviciilor de supraveghere a copiilor în cadrul instituțiilor de învățământ.
- Prevenirea abandonului școlar și creșterea retenției elevilor în ciclul liceal după absolvirea gimnaziului, și asta pentru că studiile gimnaziale nu oferă un nivel de instruire adecvat pentru exigențele actuale ale pieței muncii. Conform datelor Ministerului Educației și Cercetării, în anul de studii 2024-2025, cele mai frecvente

cauze ale abandonului școlar al elevilor cu vârsta cuprinsă între 7-16 ani au fost: plecarea peste hotare (39%), refuzul părinților de a sprijini continuarea studiilor (25%), starea materială grea (14%) și nereușita școlară (4%). De notat că un sfert din cazurile de abandon școlar raportate de MEC au vizat elevi de etnie romă. În consecință, măsurile de politici publice ar trebui să țină seama de motivarea părinților de a menține copiii la școală (de exemplu, alocații de suport social suplimentar, condiționate de frecventarea școlii, și mese gratuite la școală), dar și eradicarea discriminării romilor în general, ca o cauză din care continuarea studiilor nu le oferă aceleași beneficii adiționale pe piața muncii ca și reprezentanților altor etnii.

Din perspectiva grupurilor celor mai predispuse la sărăcie, politicile publice îndreptate spre combaterea deprivărilor ar trebui să țină cont de următoarele:

- Cel mai vulnerabil grup din punctul de vedere atât al sărăciei multidimensionale, cât și al sărăciei monetare, îl reprezintă gospodăriile cu trei sau mai mulți copii. Cu toate că indemnizația medie lunară pentru îngrijirea copilului acordată persoanelor asigurate a depășit, în 2024, atât minimul mediu de existență, cât și pragul sărăciei absolute (a se vedea capitolul „Oameni”), această prestație este limitată la o durată maximă de trei ani, după care sprijinul statului încetează, în timp ce cheltuielile familiale persistă. De asemenea, observăm că principala cauză a sărăciei gospodăriilor cu mulți copii derivă nu atât din acoperirea cheltuielilor curente, cât din imposibilitatea de a face față cheltuielilor capitale pentru o locuință adecvată. Persoanele din gospodăriile cu trei sau mai mulți copii tind să se confrunte, în special, cu condiții de trai precare: locuința nu este conectată la sistemul public de canalizare (78%), pentru încălzirea locuinței sunt utilizați combustibili poluanți (69%), locuința este supraaglomerată (49%).
- Politicile publice de susținere a familiilor numeroase ar trebui, prin urmare, să acorde prioritate facilitării accesului acestora la locuințe prin oferirea locuințelor sociale sau prin alocarea „capitalului parental”, destinat achiziționării unei locuințe. Totodată, sprijinul financiar ar trebui extins și pentru creșterea copiilor cu vârste de peste trei ani, până la majorat, după modelul aplicat în România.
- Se observă, de asemenea, că gospodăriile cu trei sau mai mulți copii se confruntă disproporționat cu munca precară a adulților din gospodărie (32%) și cu prezența în gospodărie a tinerilor NEET (34%). Pe lângă faptul că aceste realități conduc la sărăcie, ele transmit copiilor modele de rol disfuncționale, normalizând sub-ocuparea și șomajul și transformându-le în modus vivendi, ceea ce perpetuează sărăcia între generații. În consecință, se impune prioritizarea măsurilor active de ocupare pentru adulții din familii vulnerabile: informarea despre oportunitățile existente pe piața muncii, recalificarea, oferirea prioritară a locurilor în creșe și grădinițe, scutiri fiscale mai mari pentru persoanele întreținute.

Deoarece măsurile de combatere a sărăciei reclamă resurse financiare substanțiale, este oportună revizuirea politicilor fiscale curente, ținând cont de următoarele aspecte:

- Nu se recomandă majorarea cotei TVA standard (în prezent 20%). O astfel de măsură ar fi contraproductivă din punct de vedere social, deoarece ar alimenta presiunile inflaționiste și ar afecta disproporționat tocmai grupurile cu venituri reduse (grupurile cu venituri mari nu își cheltuiesc integral veniturile, ci fac economii și, prin urmare, nu plătesc TVA pe întregul venit realizat).
- Nu se recomandă impozitarea remiterilor primite de peste hotare. Veniturile lucrătorilor moldoveni în străinătate sunt deja impozitate în țările gazdă (cu excepția lucrătorilor informal), iar Moldova este parte la acorduri internaționale privind evitarea dublei impuneri. Pe lângă aceasta, impozitarea remiterilor ar accentua inegalitățile economice, în loc să le atenueze, întrucât remiterile reprezintă o pondere mai mare în veniturile gospodăriilor din zonele rurale (13%), decât în cele urbane (8% în 2024).
- Nu este recomandabilă (cel puțin nu în anii apropiați) introducerea taxelor pe tranzacțiile financiare. Deși astfel de taxe se practică în alte țări, iar volumul tranzacțiilor financiare este în creștere, introducerea impozitelor

pe cumpărarea și vânzarea de acțiuni, obligațiuni sau alte titluri de valoare ar împiedica dezvoltarea pieței de capital din Moldova, care este una dintre prioritățile actuale.

- A venit timpul de a reconsidera regimul de impozitare a veniturilor în sensul majorării ratei standard a impozitului pe venit și revenirii la impozitarea progresivă. În Moldova, rata actuală unică a impozitului pe venit - de 12% - este inferioară nivelurilor practicate în majoritatea țărilor europene. Cu toate acestea, atât timp cât România și Bulgaria își mențin impozitul pe venit la 10%, majorarea ratei în Moldova ar putea avea efecte adverse. În schimb, o opțiune realistă ar fi majorarea ratei impozitului pe profit pentru întreprinderi (în prezent tot de 12%), ținând cont de faptul că rata impozitului pe profit în România este de 16%.
- Ca surse de venituri fiscale suplimentare mai pot fi considerate: (1) revizuirea facilităților fiscale - conform memorandumului în vigoare cu FMI, Guvernul Republicii Moldova s-a angajat să extindă baza de impozitare și să revizuiască regimurile fiscale preferențiale nejustificate, începând cu ianuarie 2026, cu scopul de a crește veniturile anuale cu cel puțin 900 de milioane MDL față de politica actuală; (2) combaterea evaziunii fiscale și a economiei informale - în același memorandum, Guvernul s-a angajat să combată economia informală (lupta cu ocuparea informală, verificarea fluxurilor financiare transfrontaliere pentru a detecta infracțiunile fiscale și cazurile de transfer abuziv al profiturilor); (3) majorarea impozitelor pe proprietate, care în prezent în Moldova sunt minore - în prima jumătate a anului 2025, veniturile bugetului public național din impozite pe proprietate au constituit mai puțin de 1% din veniturile fiscale totale încasate în aceeași perioadă.

Tabelul 1

Principalii indicatori ai sărăciei monetare și multidimensionale

	2022	2023	2024
Rata sărăciei absolute, %	31,1	31,6	33,6
Femei	31,4	32,0	33,8
Bărbați	30,8	31,1	33,5
Rural	40,3	42,0	42,9
Urban	17,1	17,7	21,6
Rata sărăciei extreme, %	13,5	13,8	15,4
Femei	13,7	13,9	15,3
Bărbați	13,2	13,7	15,6
Rural	18,1	19,2	20,5
Urban	6,5	6,7	8,9
Incidența sărăciei multidimensionale, %	27,5	26,5	25,6
Femei	25,2	24,2	23,6
Bărbați	30,3	29,1	28,1
Rural	37,6	38,7	37,6
Urban	12,3	10,1	10,0
Rate netrunchiate ale sărăciei multidimensionale pe componente, %			
Acces la servicii medicale	1,0	1,1	1,1
Asigurare medicală	37,4	35,2	33,2
Ani de școlarizare suficienți	27,3	26,3	28,3
Tineri NEET în gospodărie	20,4	19,9	19,8
Combustibili poluanți folosiți pentru încălzire	56,6	54,8	54,1
Sanitație	66,0	61,2	61,2
Locuință decentă	18,9	17,1	13,1
Supraaglomerare	14,8	17,2	13,4
Acces la apă potabilă	24,2	22,7	22,2
Șomeri în gospodărie	4,0	4,9	6,0
Muncă decentă	23,1	20,7	20,2

Sursa: Datele BNS

Starea țării este determinată de nivelul de dezvoltare și de competitivitate a firmelor, de bunăstarea populației și de eficiența și calitatea actului de guvernare. Aceste trei elemente definitorii pentru un stat sunt strâns interconectate, motiv din care sunt analizate în mod prioritar în prezentul Raport de Stare a Țării. Capitolul de mai jos se axează pe primul dintre cele trei elemente și evaluează dinamica sectorului privat din Republica Moldova, identificând cele mai pregnante tendințe din perioada 2023-2025. O atenție sporită este acordată evoluției sectoarelor din economie în contextul creșterii economice sub așteptări, prezentând provocările și schimbările structurale apărute în acest răstimp. Analiza mediului de afaceri relevă, pe de o parte, progrese notabile la integritate și egalitate de gen, dar și performanțe mixte la competitivitate și libertate economică. Datele privind încasările bugetare, raportate la evoluția creșterii economice, sugerează că s-au făcut unele progrese în ceea ce privește extinderea bazei de impozitare și îmbunătățirea conformării fiscale. Energia regenerabilă devine tot mai vizibilă în consum, antreprenariat și creditare, iar ecosistemul afacerilor va resimți, de la 1 ianuarie 2026, impactul produs de „Legea freelancerilor” (Legea nr. 228 din 10 iulie 2025 pentru modificare unor acte normative (privind activitatea economică independentă a persoanelor fizice)). Recomandările de politici formulate în acest capitol militează pentru valorificarea Planului de creștere pentru Moldova, lansat de Uniunea Europeană - prin transparență, bună guvernare și coordonare inter-instituțională eficientă, dar și prin consultarea constantă a firmelor privind implementarea acquis-ului comunitar și anticiparea transformărilor cu impact prin oferirea de suport informațional și de altă natură, după caz. De asemenea, este abordată nevoia de a susține competitivitatea exporturilor moldovenești pentru a reduce deficitul comercial, creșterea relevanței învățământului superior și a celui profesional-tehnic pentru piața muncii, dar și pregătirea procesului de privatizare a activelor statului în corespundere cu rigorile Strategiei cu privire la administrarea proprietății de stat.

Analiza principalelor tendințe și evoluții în sectorul real

Antreprenoriatul

Anul 2024 a fost marcat de reducerea presiunii costurilor asupra afacerilor, dar și de creșterea mai semnificativă a numărului de întreprinderi. În 2024, sectorul corporativ a înregistrat o creștere a cifrei de afaceri de 5,1% - un ritm de aproape două ori mai mare comparativ cu costul vânzărilor (2,8%). Situația în cauză poate fi explicată printr-o inflație mai redusă, scăderi ale prețurilor internaționale la mai multe produse, scăderi de tarife la servicii reglementate, dar și prin dificultățile cu care se confruntă firmele în accesarea piețelor de desfacere (având în vedere menținerea unui nivel ridicat al stocurilor). Numărul de întreprinderi ce formează statistica antreprenoriatului în Republica Moldova a crescut cu 7,8% f-a-p (de peste patru ori mai rapid comparativ cu anul 2023: 1,9% f-a-p), până la 68,700 de unități. În același timp, numărul mediu de angajați a consemnat o creștere de 0,8% f-a-p, până la 543000, indicatorul în cauză fiind sub parametrul maximului ultimilor zece ani consemnat în 2019, cu 1,6% (-9000 salariați comparativ). În anul 2024, creșterea de angajați a avut loc aproape exclusiv din

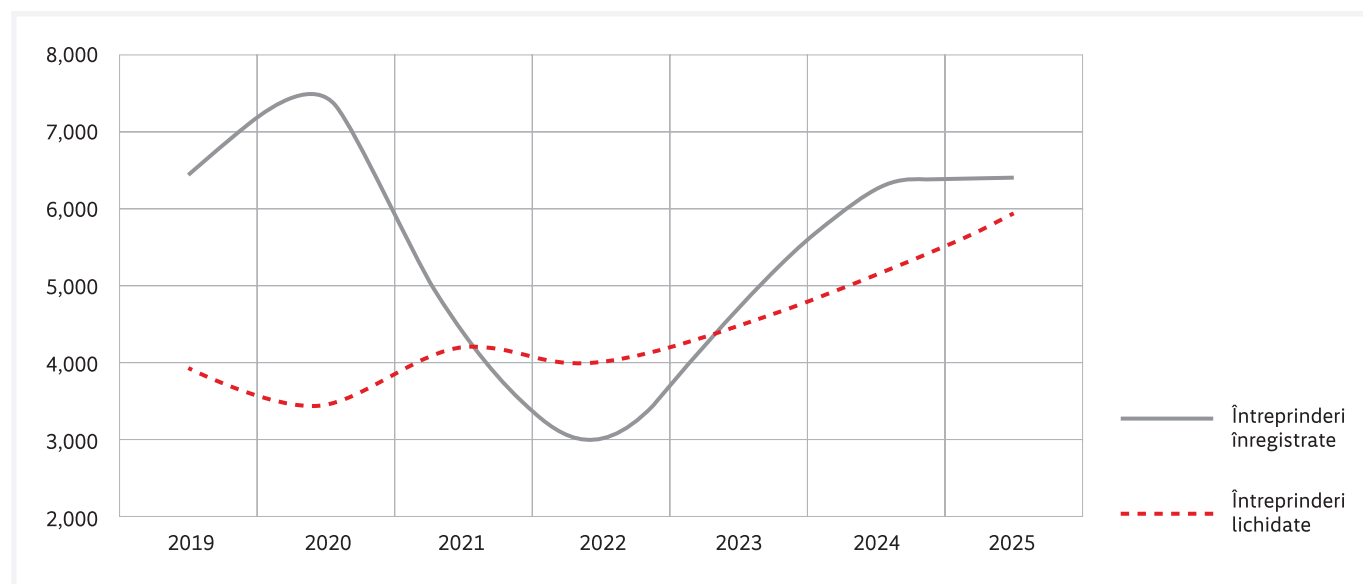
contul întreprinderilor micro și mici. Din perspectiva de profitabilitate, în 2024, peste jumătate din firme au raportat profit (54,7%), peste 1/3 au consemnat pierderi (35,4%), în timp ce alte 9,8% din întreprinderi au depus rapoartele pe zero (fără activitate economică), structura dată fiind apropiată de cea de un an mai devreme. Totodată, 22,1% din întreprinderi nu au înregistrat vânzări anul trecut, cota în cauză fiind în descreștere (25,4% în 2021). Datele agregate din bilanțurile firmelor arată o creștere uniformă a finanțării activelor (+8,9% f-a-p) atât din contul capitalului propriu: +9,1% f-a-p, cât și din contul datoriilor: +8,8% f-a-p. În același timp, activele imobilizate au crescut cu 8,1%, în timp ce stocurile și numerarul - cu 10,6%, respectiv 10,5%. Totodată, în anul 2024 cea mai mare parte a intensificării activității investiționale a fost asigurată de IMM-uri. Activele imobilizate ale acestora au crescut cu 11,1% f-a-p (3,9% pentru întreprinderile mari), iar datoriile pe termen lung au fost în creștere cu 13% f-a-p (3,2 pentru firmele mari).

Percepțiile din rândul firmelor relevă un nivel mai înalt de încredere, iar numărul de întreprinderi noi deschise a atins maximul din perioada analizată (2018-2025). În același context, este relevantă cercetarea BNS privind *Tendențele în evoluția activității economice în trimestrul III 2025*, realizată în baza chestionării managerilor de companii cu privire la anticiparea evoluțiilor viitoare ale economiei. Rezultatele cercetării denotă o creștere moderată a activității economice (+15%) și a veniturilor din vânzări (+14%), creșteri mai mari fiind anticipate în industria prelucrătoare și în construcții. La fel, se anticipează o creștere moderată a prețurilor produselor (+8%) și o stabilitate relativă a numărului de salariați (+2%). În același timp, potrivit Sondajului „Barometrul Antreprenorilor” ediția 2025, 82% dintre aceștia se declară pro-europeni - în creștere față de anul trecut -, iar un procent semnificativ, de 66% din respondenți, consideră că Republica Moldova se îndreaptă într-o direcție bună. Statistica privind numărul de noi afaceri înregistrate în primele șapte luni ale anului 2025 relevă o creștere cu 15,8% fa-a-p, până la 5,900 unități, fiind totodată cel mai bun rezultat pentru perioada 2019-2025. În același timp, numărul de afa-

ceri închise în lunile ianuarie-iulie 2025 a crescut cu 2,5%, până la 6,400 unități, ceea ce a rezultat într-un spor negativ de creare de noi afaceri. Totuși, după cum a fost enunțat și în Raportul de Stare a Țării de anul trecut, începând cu 2023, rezultatele sunt influențate și de faptul că, urmare a modificărilor legislative, gospodăriile țărănești (GȚ) au devenit pasibile de prevederile Legii nr. 220/2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali. Totodată, structura după forma de organizare juridică arată că, din totalul întreprinderilor noi create în primele șapte luni din 2025, 87,3% erau SRL-uri și doar 10,5% GȚ sau întreprinderi individuale. În același timp, din întreprinderile lichidate, 51,5% sunt SRL-uri, iar 46,7% - GȚ sau întreprinderi individuale. Prevalarea SRL-urilor în detrimentul GȚ sau al întreprinderilor individuale poate fi apreciat drept un trend pozitiv, prin care mai mulți antreprenori își doresc afaceri cu perspectivă de creștere, nu doar pentru autofinanțare, ci pentru a atrage clienți, credite, poate și investitori. Aceasta mai poate însemna și dorința de profesionalizare cu contabilitate mai complexă, contracte mai clare și protecție a patrimoniului personal.

Figura 5

Dinamica numărului de întreprinderi nou create și a celor lichidate, ianuarie-iulie

Sursa: Agenția Servicii Publice. Notă: ca urmare a modificărilor legislative, începând cu anul 2023, gospodăriile țărănești sunt, de asemenea, incluse în statistica privind crearea și lichidarea întreprinderilor.

5 https://statistica.gov.md/ro/tendinte-in-evolutia-activitatii-economice-in-trimestrul-iii-2025-9557_61900.html

6 Barometrul Antreprenorilor, ediția 2025, realizat de Asociația Obștească „Parteneriate pentru Noua Economie” în colaborare cu CBS-Research și INSCOP Research România, <https://www.pne.md/downloads/barometrul-antreprenorilor-2025.pdf>

7 Modificările din anul 2023 la Legea nr. 1353 privind gospodăriile țărănești (de fermier), https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135665&lang=ro#

Agricultură

După o scădere a volumului producției agricole în 2024, anul 2025 aduce rezultate contradictorii în materie de recolte, dar și o conjunctură de piață mai favorabilă. După intemperiiile din 2022, care au condiționat o reducere a volumului producției agricole cu 29,2% f-a-p și după revenirea din 2023, cu o creștere de 24,5% f-a-p, anul 2024 a fost marcat de o scădere cu 14,6% a producției agricole, condiționată de valurile de căldură și de precipitații reduse, consemnate în special în perioada mai-iulie 2024. Pornind de la prognozele agrometeorologice și de la datele ministerului de ramură și ale asociațiilor de profil, pentru anul 2025 se așteaptă o ușoară creștere a volumului producției agricole, în intervalul de 5-10%, dar cu un tablou diferențiat pe culturi. Astfel, creșterea va fi susținută de randamente mai bune la porumb și la floarea-soarelui pentru culturile anuale, dar și de o recoltă foarte bună de struguri pentru plantațiile multianuale. În același timp, producția de grâu în cazul cerealelor și cea de mere și prune pentru produsele horticoale va fi în scădere. Pentru 2025, producția animalieră este susținută de posibilitatea exporturilor în UE, dar trasă în jos de pesta porcină din prima parte a anului, care a afectat întreprinderile zootehnice locale. Începând cu a doua

jumătate a anului 2024, conjunctura de piață a devenit mai favorabilă pentru fermieri. Datele fermierilor care gestionează suprafețe de peste 50 ha arată o creștere a indicelui de preț a producției agricole pe parcursul ultimilor patru trimestre (iulie 2024 - iunie 2025), cu o majorare de 28,4% în prima jumătate a anului curent. Aceste date reflectă inversarea tendințelor pe piețele internaționale. De exemplu, Indicele prețurilor alimentelor al FAO din iulie 2025 a consemnat o creștere de 7,6% f-a-p. În 2024, volumul producției vegetale a scăzut cu 22,9%, în timp ce volumul producției animaliere a crescut cu 5,7%, după opt ani de descreșteri consecutive, fapt datorat performanței bune înregistrate de întreprinderile agricole (+15,9% f-a-p). În pofida șocurilor climatice tot mai frecvente, structura culturilor anuale continuă să fie dominată de porumb, grâu și floarea-soarelui - culturi cu valoare adăugată redusă, care în 2025 (conform situației de la 1 iunie) au constituit 76,9% din suprafața însămânțată. Pentru anul 2025 pot fi remarcate și unele eforturi firave de diversificare în contextul schimbărilor climatice. Astfel, suprafețele de rapiță au crescut de 2,4 ori, în timp ce suprafața culturilor etero-oleaginoase a fost extinsă cu 64,8%.

Industrie

După trei ani consecutivi de scădere, ponderea industriei în PIB a atins minime istorice. Anii 2023 și 2024 au fost marcați de două scăderi succesive ale volumului producției industriale - de -3,6% f-a-p, respectiv -1,1% f-a-p. Diminuarea în producere în anul 2024 este rezultatul unui cumul de factori. Printre aceștia se numără seceta, care a afectat recoltele și a limitat disponibilitatea materiei prime pentru procesare agroalimentară; cererea redusă din partea partenerilor comerciali, în special pentru industriile părți ale unor lanțuri valorice globale - automotive și textile; dar și menținerea riscului crescut pe fundalul continuării ostilităților din Ucraina. În anul 2024, ponderea producției livrate la export a constituit 38,8%, în scădere cu 2,4 p.p. față de anul 2023. Domeniile în care s-au redus cel mai mult volumele de producție în anul 2024 f-a-p au fost: Industria alimentară (-17%), inclusiv Fabricarea uleiurilor și grăsimilor vegetale și animale (-63,8%), Fabricarea autovehiculelor, a remorcilor și semiremorcilor (-7,8%), Fabricarea articolelor de încălțăminte (-32,8%) și Îmbrăcăminte (-5,0%). Pentru 2025, conform rezultatelor din prima jumătate a anului curent, indicele de volum al producției industriale a consemnat o creștere de 1,6% f-a-p. Cele mai însemnate evoluții sunt înregistrate pentru Fabricarea calculatoarelor și a produselor electronice și optice (+54,8%), Repararea, întreține-

rea și instalarea mașinilor și echipamentelor (+48,5) și Fabricarea de articole de îmbrăcăminte (+22,8%). Pentru a doua jumătate a anului curent sunt premise ca indicele volumului producției industriale să mențină tendința de creștere, în special din contul revenirii industriei alimentare și a sectoarelor asociate construcțiilor (construcții metalice, metalurgie, mobilă), dar și al bazei de comparație joase. Situația generală din industrie rămâne una complicată, în condițiile în care cota în PIB din anul 2024 a atins minimul istoric de 9,7%. În ultimii trei ani în sector sunt cu 7,6 mii mai puține locuri de muncă (-7,6%), iar 72% dintre acestea se datorează industriei textile (îmbrăcăminte, încălțăminte etc). Deficitul forței de muncă, cuplat cu subdezvoltarea tehnologică, face ca modelul de afaceri în lohn să fie în declin pentru Republica Moldova. Prețurile de ieșire din fabrici a produselor relevă o creștere medie de 2,4% f-a-p a prețurilor în industria prelucrătoare, în ianuarie-iulie 2024. Aceasta a avut loc din contul creșterii cu 3,3% a prețurilor pentru livrările interne, în condițiile în care livrările pentru export au fost, în medie, cu 1,1% f-a-p mai scumpe. Menținerea unei presiuni relativ reduse a costurilor pe producătorii locali a fost posibilă și datorită programului de compensații a creșterii tarifelor la energie electrică, derulat de Guvern grație suportului oferit de Uniunea Europeană.

Sectorul serviciilor este de anticipat să reprezinte o sursă de creștere economică și în anul 2025, preponderent din contul revenirii puternice în construcții și al continuării dinamicii pozitive din HoReCa și IT. Rezultatele din primele șapte luni ale anului curent relevă o creștere a cifrei de afaceri din comerțul cu ridicata (+5,9% f-a-p) și a cifrei de afaceri din comerțul cu amănuntul (+7,7% f-a-p). Această dinamică este ușor sub rata inflației de 8,3% din ianuarie-iulie 2025, ceea ce denotă că în anul curent comerțul retail per ansamblu a avut vânzări reale apropiate de nivelul anului trecut. În același timp, sectorul HoReCa a consemnat, în primele șapte luni ale anului, o creștere nominală a vânzărilor de 17% în partea de facilități de cazare și de 21% în partea de restaurante, după creșteri de 30%, respectiv 27% în aceeași perioadă din 2024. De altfel, în 2024, numărul de turiști în facilități de cazare (474 de mii) a crescut cu 21,1% f-a-p, iar ponderea industriei ospitalității în PIB a crescut la 1,8% de la 1,2% în 2019. În sectorul de transport, parcursul pasagerilor în ianuarie-iunie 2025 a crescut cu 16,2%, în special din contul transportului avia (+34%), ca urmare a extinderii itinerarului de rute accesibile, în timp ce volumul și parcursul mărfurilor transportate s-a diminuat cu 4,9%, respectiv cu 10,5%. Cel mai mult a fost afectat sectorul feroviar, unde parcursul mărfurilor s-a redus cu 27,9% și unde se impune o intervenție gu-

vernamentală prin respectarea cadrului de planificare deja aprobat, reflectat în a Concepția pentru restructurarea sectorului feroviar și a Întreprinderii de Stat „Calea Ferată din Moldova”. După revenirea pe creștere în 2024 a volumului de lucrări executate (+3,8%), trendul ascendent continuă și în 2025, cu o majorare în ianuarie-iunie de 35,1% f-a-p. Extinderea are loc atât în sectorul rezidențial, cât și în cel nerезidențial și al construcțiilor ingineresti, ceea ce explică revenirea optimismului în domeniu, reflectat și în cercetarea BNS „Tendințe în evoluția activității economice”. Sectorul IT continuă să reprezinte o sursă de creștere. Exporturile de servicii IT au ajuns la 657 de milioane USD în 2024, ceea ce este de 6,4 ori mai mult raportat la anul premergător deschiderii Moldova IT Park - 2017. Tendința ascendentă se va menține și în anul curent, având în vedere faptul că în lunile ianuarie-iulie cifra de afaceri a companiilor din această industrie a crescut cu circa 18,6%. Totuși, creșterea din ultima perioadă se datorează într-o măsură mai mare cooptării de noi rezidenți în Moldova IT Park (MITP), iar o parte din companii se confruntă cu provocări observabile și la nivel internațional. Astfel, din numărul de rezidenți care au activat în cadrul MITP pe parcursul întregilor ani 2024 și 2023, în 2024 circa 41% au consemnat o scădere a vânzărilor.

Investiții

Anul 2025 aduce o revenire puternică a investițiilor în active imobilizate, iar capitalul privat local rămâne principala sursă de extindere, în timp ce capitalul străin rămâne mai rezervat în decizii pe fondul riscurilor de securitate percepute. După ce anul 2023 a semnalat stagnare din punct de vedere investițional, cu o reducere de 1% f-a-p, în 2024 se atestă o reanimare a activității investiționale cu o creștere reală de 8,8% f-a-p. În 2024, cel mai mare spor a fost înregistrat de investițiile în terenuri (+52,6% f-a-p), mijloace de transport (+18,1% f-a-p) și mașini și utilaje (+11,3% f-a-p). Pe forme de proprietate, în 2024 au crescut, în special, investițiile efectuate de către firmele private locale (+18,9% f-a-p) și cele cu capital străin (+8,8% f-a-p), în timp ce investițiile publice și ale firmelor cu capital mixt au scăzut cu 5-6%. Rezultatele pentru prima jumătate a lui 2025 relevă o majorare de 21% f-a-p. Pe tipuri de imobilizări, majorarea în primele șase luni ale anului curent este asigurată preponderent de investițiile în sectorul rezidențial (+27,6% f-a-p) și cel de mașini și utilaje (+24% f-a-p), dar în special este de remarcat dublarea investițiilor în imobilizări necorporale (software, R&D, licențe, mărci etc), ceea ce marchează

ză eforturi mai îndrăznețe ale firmelor de a face o tranziție spre o economie mai intensivă în cunoaștere și digitalizare cu potențial de productivitate mai mare. Pe surse de finanțare, majorarea a fost asigurată preponderent de investițiile efectuate din mijloacele proprii ale firmelor (+25,9% f-a-p), care acoperă circa 70% din totalul investițiilor făcute, și din credite și împrumuturi interne (+35,6%). Totodată, au fost pe minus investițiile susținute din surse din străinătate (-5% f-a-p) și din bugetele locale (-10%). Per general, pentru a doua jumătate a anului curent se anticipează o menținere a dinamicii pozitive a investițiilor în active imobilizate. Această se va produce, în mare parte, din contul intensificării eforturilor investiționale ale sectorului privat local, inclusiv pe fondul continuării reducerii costurilor de finanțare, dar și al investițiilor semnificative plasate în terenuri din ultimii doi ani, ceea ce în mod normal ar trebui să genereze noi proiecte rezidențiale, extinderi de capacități, parcuri logistice/industriale, energie regenerabilă etc. În același timp, analiza dinamicii investițiilor pe forme de proprietate față de anul 2019, premergător succesiunii de crize, scoate în evidență o încetinire vizibilă a activității investiționale din par-

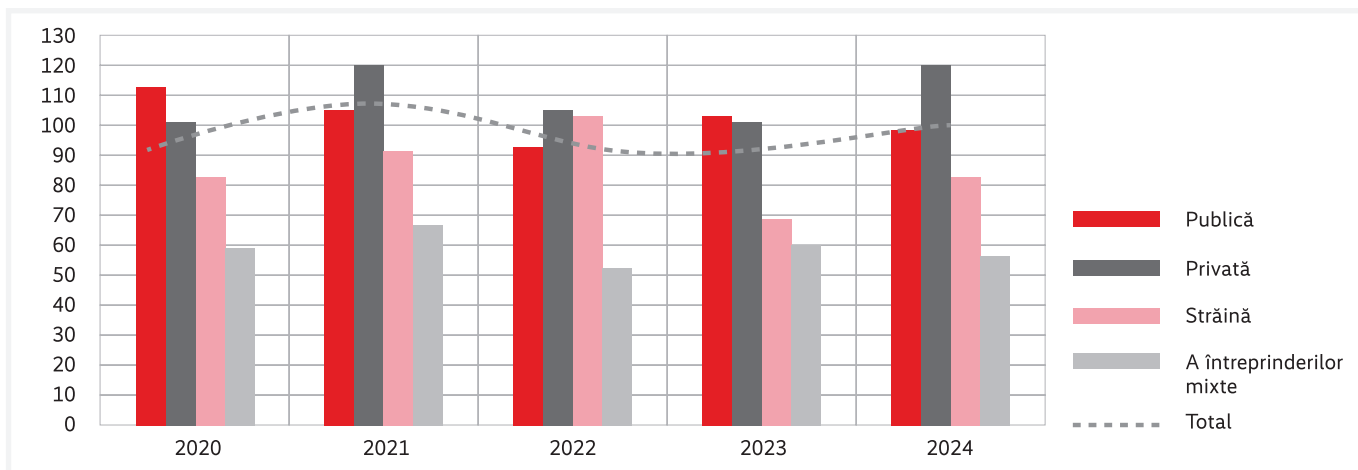
9 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130976&lang=ro
10 https://mitp.md/p/public/files/Raport%20anual%202024_Final.pdf

tea capitalului străin și mixt, în timp ce capitalul privat local a constituit principala ancoră de menținere a activității investiționale. De altfel, limitarea activității investiționale a capitalului străin, pe fondul riscurilor de securitate survenite

de la proximitatea de războiul din Ucraina, reprezintă unul dintre principalele motive ale evoluției economice modeste din ultimii ani.

Figura 6

Investiții în active imobilizate pe forme de proprietate, anul 2019=100

Sursa: Calculule autorului în baza datelor Biroului Național de Statistică

Analiza principalelor tendințe și evoluții în sectorul financiar

Sectorul bancar rămâne stabil și rezilient, cu o îmbunătățire a intermedierei financiare generată preponderent de extinderea creditării în rândul populației.

Conform situației de la 31 iulie 2025, rata fondurilor proprii pe sectorul bancar a înregistrat valoarea de 25,1%, în descreștere cu 1,3 p.p. de la începutul anului, fiind totodată cu mult peste limita minimă de 10%, prevăzută în legislație. Scăderea indicatorului se explică, înainte de toate, prin permisiunea acordată băncilor de a distribui dividende. Indicatorul de acoperire a necesarului de lichiditate (LCR) depășește 237%, în condițiile în care valoarea minimă a acestuia este fixată la 100%. Ca urmare a atenuării multiplelor crize, dar și a extinderii activității de creditare, calitatea portofoliului de credite pe sectorul bancar s-a îmbunătățit în anul 2024, când cota creditelor neperformante s-a diminuat cu 1,4 p.p., până la 4,15%. Totuși, de la începutul anului curent se observă o ușoară înrăutățire a portofoliului, cu 0,9 p.p. până la 5,1%, principala cauză fiind creșterea ratei neperformanțelor la ipotecare cu 3,3 p.p., pe fondul oferirii unor derogări de la cadrul general de creditare responsabilă prin intermediul Programului guvernamental „Prima Casă Plus”. În plus, anul 2024 și prima parte a anului 2025 au adus o întărire a intermedierei financiare. Astfel, raportul Credite/Depozite a crescut de la 0,56 în 2023 la 0,63 în 2024, iar de la începutul anului curent progresul în acest sens a fost și mai notabil,

cu o creștere de până la 0,72 în iulie 2025. Această extindere a nivelului de penetrare a creditării a avut loc în mare parte din contul persoanelor fizice, ponderea creditării persoanelor fizice raportată la PIB evoluând de la 8,7% la începutul anului 2024 până la 12,6% în iulie 2025. Nivelul de intermediere încă rămâne sub potențialul său - inclusiv față de nivelul istoric de 0,81, consemnat în anul 2013 -, deși parametrii spre care trebuie să se țină seama sunt și mai mari. Sub aspect legislativ și instituțional, cele mai importante evenimente din perioada analizată sunt i) acceptarea cererii de aderare a Republicii Moldova la Zona Unică de Plăți în Euro (SEPA), devenită operațională din octombrie 2025, ii) implementarea MIA business, care după primul an a atras peste 3000 de companii ce au integrat funcționalitatea P2B (Person to Business) în cadrul sistemului MIA Plăți Instant, folosind-o prin circa 7000 de ghișee de acceptare în toată țara, dar și iii) aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare a pieței de capital din Republica Moldova pentru perioada 2025-2030. Aceasta din urmă prevede dezvoltarea unor instrumente financiare noi și diversificarea opțiunilor de investiții, cu accent pe obligațiunile ipotecare, obligațiunile verzi și cele de proiect, dar și sporirea accesului companiilor la finanțare pe termen lung, informarea lor despre oportunitățile de finanțare disponibile pe piața de capital și dezvoltarea sectorului de intermediere financiară.

11 Calculat ca raportul dintre rezerva de lichidități/ieșirile nete de lichidități în decursul unei perioade de criză de 30 de zile.

Volumul de credite noi acordate a crescut în pofida politicii monetare restrictive din prima parte a anului 2025, în timp ce deponenții își plasează banii pe perioade mai lungi pentru randamente mai bune. După o creștere de doar 8,0% f-a-p a volumului de credite noi acordate în 2023, anul 2024 a adus o revigorare în activitatea de creditare, cu o majorare de 34% f-a-p. Aceasta a fost susținută, în mare parte, de recuperarea în volumul debursărilor către populație - în creștere cu 67,7% f-a-p -, dar și de creditarea persoanelor juridice, care a consemnat o creștere a valorii creditelor noi acordate cu 22,7% f-a-p. Rezultatele pentru primele șapte luni ale anului curent relevă o creștere de 31,8% a volumului de credite noi acordate pe sectorul bancar. Astfel, în ianuarie-iulie, creditarea afacerilor în monedă națională a crescut cu 34,0% f-a-p, în timp creditarea în valută - cu 23,6%. Totodată, în același interval de timp, creditarea populației a consemnat o creștere de 49,0% f-a-p, inclusiv +29,8% f-a-p pentru creditele de consum și de 1,9 ori mai mult pentru debursările de credite imobiliare. De asemenea, s-a majorat cu 25,0% valoarea creditelor noi acordate pentru firme în ianuarie-iulie 2025. Creditarea s-a aflat

pe un trend ascendent în pofida înăsprii, de la începutul anului 2025, a politicii monetare a BNM, cu creșteri succesive a ratei de bază de la 3,6 la 6,5%, deoarece băncile nu s-au grăbit cu mutări bruște în dobânzi. Astfel, rata dobânzii în lei la creditele noi acordate pe sectorul bancar a crescut lent, de la 8,26% în decembrie 2024 la 9,35% în iulie 2025. Comportamentul pieței în cazul depozitelor a fost direct corelat cu politica monetară. Drept urmare, după doi ani de scăderi succesive în valoarea depozitelor noi acceptate - de -5,2% în 2023, respectiv -8,0% în 2024 -, în primele șapte luni ale anului trendul s-a inversat, cu o creștere de 31,2% f-a-p. Această evoluție este direct legată cu dinamica dobânzilor oferite. Rata medie a depozitelor noi atrase în lei a crescut de la 3,24% în decembrie 2024 la 4,81% în iulie 2025. Un alt fenomen observat este schimbarea termenului mediu de atragere a depozitelor în favoarea maturităților mai lungi. Astfel, în primele 7 luni ale anului curent 59% din depozitele noi atrase au fost cu termen de peste 12 luni, în timp ce în anul 2024 doar 38,2% din depozitele noi au fost cu termen mai mare de un an.

Analiza principalelor tendințe și evoluții privind mediul de afaceri

Ratingurile internaționale relevă că Moldova face progrese notabile la integritate și la egalitatea de gen, dar rămâne cu performanțe mixte la competitivitate și la libertatea economică. Republica Moldova rămâne printre performerii ultimelor ediții ale Indicelui de Percepție a Corupției realizat de Transparency International, cu o creștere de 11 puncte în perioada 2019-2024 și cu un salt de la locul 120 la 76 în clasamentul pentru anul 2024. În acest context, Transparency International punctează că Moldova și-a îmbunătățit scorul după înființarea unei instanțe specializate în combaterea corupției și după eforturile mai ample de reformă judiciară întreprinse sub președinția Maiei Sandu, iar acestea „au condus la urmăriri penale de mare amploare, inclusiv în cazuri ce vizează funcționari implicați în acte de corupție și finanțare ilegală a partidelor, semnalând progrese în combaterea impunității în materie de corupție”. În același timp, ediția pentru anul 2025 a Indicelui Global pentru Inovații, care se bazează pe șapte piloni - Infrastructură, Sofisticarea afacerilor, Capital uman și cercetare, Sofisticarea pieței, Cunoștințe și output-uri tehnologice, Output-uri creative și Instituții - plasează Republica Moldova pe locul 74 din 139 de economii analizate, cu o scădere de șase poziții în clasament. Analiza datelor arată că Moldova performează mai bine la out-

puturi (locul 62) decât la inputuri (locul 89), ambele însă în scădere față de anul 2024. Profilul de țară sugerează că Moldova transformă relativ eficient investițiile limitate în rezultate de inovație, dar rămâne necesară consolidarea pilonilor de bază (instituții, infrastructură, sofisticarea pieței și a mediului de afaceri) pentru a urca în clasament. De asemenea, în ediția din anul 2025 a Indicelui Libertății Economice, realizat de Heritage Foundation, scorul Republicii Moldova este de 58,3, țara clasându-se pe poziția 97 la nivel mondial. După trei ani consecutivi de declin, 2025 a adus o inversare de trend. Comparativ cu ediția de anul trecut, Moldova și-a îmbunătățit scorul general cu 1,2 puncte, rămânând însă încă în categoria statelor „Mai mult nelibere”. Scorul în creștere din ediția 2025 a raportului a fost asigurat, în special, din contul îmbunătățirii indicatorilor Libertatea de afaceri, Integritatea guvernării și Libertatea monetară. În anul 2025, doar doi din cei 12 indicatori care formează libertatea economică au înregistrat scăderi - cheltuielile guvernamentale și povara fiscală -, pe fondul menținerii unui deficit bugetar relativ ridicat. În 2025, Republica Moldova a intrat pentru prima dată în Top 10 al Indicelui global al egalității de gen, situându-se pe locul șapte, cu un scor total de 81,3%, în creștere cu +2,3 puncte față de 2024 - una dintre cele mai notabile îmbunătă-

¹² <https://www.transparency.org/en/cpi/2024/index/mda>

¹³ <https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2025/assets/80937/global-innovation-index-2025-en.pdf>

¹⁴ <https://www.wipo.int/gii-ranking/en/republic-of-moldova>

¹⁵ <https://www.heritage.org/index/pages/country-pages/moldova>

tățiri ale anului. Progresul în cauză este asigurat, mai ales, de împuternicirea politică (+7,5 p.p. până la 42,5%), alimentată de creșterea ponderii femeilor în Guvern (de la 21,4% la 35,7%) și de continuitatea unui șef de stat femeie, în timp ce participarea economică urcă cu +1,6 p.p.. Dimensiunea de educație rămâne aproape la paritate, cu o mică scădere la înrolarea secundară, iar cea de sănătate rămâne neschimbată. În ansamblu, Moldova se numără printre economiile ce au redus decalajul de gen cu peste 2 p.p. într-un singur an, pe fondul unui context global aflat la 68,8% paritate medie. În același timp, pentru Moldova rămân o provocare discrepanțele salariale în bază de gen, care constituie 15,6%. Acest subiect necesită o cercetare aprofundată pentru a înțelege în ce măsură diferențele salariale provin de la factorul de discriminare în bază de gen și în ce măsură - de la factorul specializării diferite (de exemplu, în IT lucrează mai mulți bărbați, iar în educație mai multe femei).

Datele privind încasările bugetare, raportate la evoluția creșterii economice, sugerează că s-au făcut unele progrese în ceea ce privește extinderea bazei de impozitare și îmbunătățirea conformării fiscale. De exemplu, ponderea în PIB a contribuțiilor și primelor de asigurări obligatorii a crescut de la 9,02% în anul 2021 la 10,37% în 2024, în timp ce ponderea impozitelor și taxelor - de la 20,4% în 2021 la 21,15% în 2024. În același timp, anul trecut a fost marcat și de cea mai ridicată cotă, din ultimii 15 ani, a firmelor care au obținut profit - 54,7%. Programele de conformare voluntară ale Serviciului Fiscal de Stat, activizarea Inspectoratului de Stat al Muncii în ceea ce privește combaterea muncii nedeclarate, dar și unele măsuri precum extinderea treptată a sistemului informațional „Monitorizarea electronică a vânzărilor” au condus la o mai bună colectare a veniturilor publice. La fel, la acest capitol merită nuanțat impactul reformei legate de interzicerea activităților în bază de patentă în comerț, realizată în anul 2023. Peste 80% din foștii deținători ai patentei în comerț au trecut la regimul fiscal al persoanelor fizice care desfășoară activități independente. Drept urmare, numărul celor care fac comerț în baza regimului activității independente a crescut față de anul 2022 de 3,4 ori, până la 6527 persoane. Venitul înregistrat de persoanele fizice ce desfășoară activități independente a crescut de la 234 de milioane de lei în 2022 la 1074 de milioane de lei în anul 2024. De asemenea, mărimea impozitului pe venitul persoanelor fizice care desfășoară activități independente, calculat pentru anul 2024, a constituit 20,8 milioane de lei, de șase ori mai mult decât în anul 2022.

Energia regenerabilă devine tot mai prezentă în consum, antreprenoriat și creditare. În anul 2024 ponderea energiei electrice din surse regenerabile a atins 16,7% din consumul total de energie, față de 9,2% în 2023 și doar 3,1% în anul 2020, iar pentru 2025 este de așteptat ca media anuală să

depășească 20 la sută din consumul total. Acest rezultat este posibil datorită creșterii semnificative a capacităților instalate de surse de energie regenerabilă. Astfel, la sfârșitul lunii iulie 2025, capacitatea totală instalată a atins 784,09 MW - de 7,4 ori mai mult comparativ cu anul 2020. Implementarea Legii nr. 10/2016 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile a deschis noi oportunități de dezvoltare economică prin mecanismele de sprijin propuse, contribuind astfel la crearea unui sector energetic mai sustenabil și competitiv, la diversificarea surselor de energie, la reducerea dependenței de importuri și la promovarea unui model energetic sustenabil și mai sigur. În plus, recent au fost publicate și rezultatele primei licitații pentru surse energetice regenerabile (SER), Comisia de licitații pentru oferirea statutului de producător eligibil mare desemnând câștigătorii pentru construcția parcurilor eoliene și fotovoltaice mari cu capacitatea totală de 165 MW. Procesul va atrage investiții de aproximativ 200 de milioane de euro în următorii trei ani, iar noile proiecte vor contribui cu aproximativ 7,5% la consumul anual de electricitate și vor crea peste 400 de locuri de muncă. Creșterea prețurilor la energie și oferirea stimulentele din partea statului au atras interesul pentru energie regenerabilă din partea atât a gospodăriilor, cât și a antreprenorilor. De exemplu, 39% din portofoliul total de credite acordate prin Programul guvernamental 373 au fost direcționate pentru energie regenerabilă, iar numărul de IMM-uri cu genul de activitate „Producția și furnizarea de energie”, care au depus rapoarte la BNS, a crescut de la 186 în anul 2021 la 501 în 2024, cu o creștere în aceeași perioadă a vânzărilor de la 1,1 la 3,8 miliarde de lei.

Ecosistemul afacerilor va resimți, de la 1 ianuarie 2026, impactul „legii freelancerilor”, ce are în egală măsură un potențial de formalizare, dar și de migrare a unor locuri de muncă din firme. În luna iulie 2025, Parlamentul a votat un proiect de lege ce reglementează activitatea economică independentă a persoanelor fizice (freelanceri), oferindu-le un regim fiscal fără de înregistrare a unei persoane juridice, cu un impozit unic de 15% (incluzând impozitul pe venit, contribuțiile sociale și asigurarea medicală, până la plafonul de 1,2 milioane de lei pe an), fără obligația de a ține evidența contabilă sau de a depune rapoarte. Legea nr. 228 din 10 iulie 2025 pentru modificarea unor acte normative (privind activitatea economică independentă a persoanelor fizice) intră în vigoare la 1 ianuarie 2026, respectivul regim fiscal având potențialul de a atrage în câmpul formal mai multe persoane din economia informală. Totuși, succesul acestei legi nu este unul garantat și depinde de capacitatea instituțiilor de a o pune în aplicare pentru a se asigura o conformare justă. Or, există riscurile - deloc neglijabile - ca unele contracte de muncă să fie înlocuite cu colaborări independente ori ca persoanele ce obțin acest regim fiscal să-și subvalueze veniturile.

16 <https://progen.md/inegalitatea-salariala-intre-femei-si-barbati-in-moldova-2024-cat-le-costa-pe-femei-diferentele-in-remunerare/>

17 <https://monitorul.fisc.md/numarul-contribuabililor-persoane-fizice-ce-desfasoara-activitati-independente-este-in-crestere/>

Recomandări de politici

- 1. Valorificarea planului de creștere economică lansat de Uniunea Europeană prin transparență, bună guvernare și coordonare interinstituțională eficientă.** În octombrie 2024, Comisia Europeană a propus un Plan de creștere pentru Moldova, în valoare de 1,9 miliarde de euro, susținut prin Mecanismul de Reformă și Creștere pentru perioada 2025-2027. Pentru a asimila cel mai amplu pachet de sprijin financiar oferit de Uniunea Europeană țării noastre este foarte importantă capacitatea instituțiilor naționale de a-și consolida eforturile pentru a reuși implementarea în timp util a acțiunilor din Agenda de Reforme, care este o condiție obligatorie pentru debursarea resurselor. Totodată, se impune îmbunătățirea guvernantei în administrarea proiectelor investiționale, urmând cele mai bune practici OECD, pentru a spori eficiența utilizării resurselor și a minimiza clientelismul politic. Astfel, așa cum prevede și Planul de creștere, este esențial ca procesul de selectare și de implementare a proiectelor să fie unul transparent și participativ.
- 2. Consultarea constantă a firmelor privind implementarea acquis-ului comunitar și anticiparea transformărilor cu impact prin oferirea de suport informațional și de altă natură, după caz.** Procesul de aliniere la normele UE va avea un impact complex și multidimensional asupra sectorului privat. Pe de o parte, acesta va implica mai multe costuri de conformare și o intensificare a concurenței. Pe de altă parte, va oferi numeroase oportunități, cum ar fi accesul la noi piețe, finanțări, tehnologii și inovații. Este esențial ca sectorul privat să se pregătească pentru aceste schimbări și să profite de oportunitățile oferite de aderarea la UE. De exemplu, un impact semnificativ va fi reprezentat de costurile de conformare la regulile și standardele europene. Aceste costuri pot fi substanțiale, în special pentru IMM-uri, care s-ar putea să întâmpine dificultăți în alocarea resurselor necesare pentru a se adapta la noile cerințe. Regulile UE pot avea un efect disproporționat al costurilor de conformare pentru IMM-uri și pentru că acestea dispun de resurse financiare și administrative mai limitate decât întreprinderile mari. Pentru a nu pune firmele în fața faptului împlinit, este critic ca procesul de aprobare a regulilor europene în cadrul legal național să nu fie unul mecanic și să fie identificate și anticipate principalele obstacole. Acestea trebuie comunicate din timp mediului de afaceri, respectiv să i se ofere suport pentru adaptare, inclusiv prin intermediul fondurilor de preaderare.
- 3. Creșterea relevanței învățământului superior și a celui profesional-tehnic pentru piața muncii.** Această recomandare poate fi implementată prin mai multe măsuri, precum: i) extinderea învățământului dual și a parteneriatelor cu sectorul privat, ii) diversificarea calificărilor oferite în format dual în funcție de nevoile economice locale și regionale, iii) finalizarea cadrului normativ privind calificările parțiale (micro-calificări) și profesiile reglementate și popularizarea certificării competențelor profesionale dobândite în câmpul muncii (educație non-formală și informală), dar și iv) corelarea comenzii de stat cu prognozele privind deficitul de specialiști în educație, inginerie, TIC și alte domenii prioritare.
- 4. Pregătirea procesului de privatizare a activelor statului în corespundere cu rigorile Strategiei cu privire la administrarea proprietății de stat, inclusiv prin atragerea investițiilor străine.** Pentru a avea un proces de privatizare de succes, este important să se înceapă de la publicarea rezultatelor triajului companiilor de stat, precum și să se explice clar societății ce companii urmează a fi supuse privatizării și din ce motive. La fel, se impune o colaborare activă între Agenția Proprietății Publice (APP) și Agenția de Investiții, pentru elaborarea unor profiluri investiționale și pentru promovarea acestora. Nu în cele din urmă, se impun ajustări de ordin instituțional, inclusiv reorganizarea APP pentru a o capacita să facă față cerințelor funcționale ce îi sunt înaintate, dar și ajustări de transparență prin reluarea prezentării de către Guvern, spre aprobare în Parlament, a Raportului anual privind totalurile administrării și de-etatizării proprietății publice pentru anul precedent.
- 5. Susținerea competitivității exporturilor moldovenești pentru a reduce deficitul comercial și de cont curent.** În ultimii ani, Republica Moldova înregistrează deficite de cont curent tot mai mari generate de balanța comercială. Acest fapt denotă persistența problemelor structurale legate de competitivitate, ceea ce agravează problema deficitelor. Pentru îmbunătățirea stării de lucruri se impune susținerea exportatorilor printr-o serie de măsuri precum: i) elaborarea unor instrumente de garantare pentru exportatori, ii) liberalizarea deplină a transportului de mărfuri și de pasageri între Moldova și UE sau, pe termen scurt, cel puțin creșterea numărului de autorizații multilaterale CEMT, pentru a spori accesul și competitivitatea mărfurilor autohtone pe piața UE; iii) investiții în infrastructura calității pentru facilitarea accesului producătorilor locali la piețele

18 <https://www.euromonitor.md/export-de-servicii-it-sau-de-mere-nota-de-pozitie-privind-posibilitatile-de-remediere-a-deficitului-excesiv-de-cont-curent-al-republicii-moldova/>

externe, iv) prioritizarea investițiilor străine directe capabile să favorizeze transferul de tehnologie pentru a crește productivitatea și sofisticarea bunurilor fabricate, dar și v) revizuirea politicilor de stat ce au arătat efecte adverse asupra exportului.

6. Stimularea inovației, digitalizării și inteligenței artificiale ca motor al creșterii competitivității economice. Datele Indicelui Global pentru Inovații arată că, deși țara noastră convertește eficient investițiile limitate în rezultate inovative, aceasta rămâne în urma altor economii la pilonii fundamentali ai ecosistemului de inovare — infrastructură, capital uman și cercetare, sofisticarea pieței și instituțiile de suport. În acest sens, se impune consolidarea finanțării activităților de cercetare-dezvoltare (R&D), inclusiv prin creșterea capacităților de accesare a inițiativelor europene la care Republica Moldova are oportunitatea de a fi parte (de exemplu, Horizon Europe). Totodată, promovarea parteneriatelor public-private în inovare, digitalizare și inteligență artificială și valorificarea șanselor oferite de apartenența la inițiative precum Inițiativa Comună Europeană pentru Calcul de Înaltă Performanță, pot accelera tranziția către o economie bazată pe cunoaștere. Nu în ultimul rând, extinderea programelor de granturi pentru firme care implementează inovații și crearea unor hub-uri regionale de inovare care să conecteze mediul academic, companiile și administrația publică pot crește capacitatea firmelor de a concura pe piețele internaționale.

Tabelul 2

Principali indicatori monitorizați privind economia Republicii Moldova

	2022	2023	2024	2025 <i>estimat</i>
Producția agricolă, f-a-p, %	-29,2	24,5	-14,6	8
Producția industrială, f-a-p, %	-5,1	-3,6	-1,1	5
VAB din comerțul cu amănuntul și ridicata, f-a-p, %	-3,3	-5,8	0,4	1
Volumul construcțiilor, creștere f-a-p, %	-15,1	-3,0	3,8	30
Formarea brută de capital fix, creștere f-a-p, %	-10,5	0	8	20
Intrări de ISD, creștere f-a-p, %	51,4	-39	-6,7	10
Indicele prețurilor de consum, creștere f-a-p, %	28,7	13,4	4,7	6,8
Credite noi acordate, creștere f-a-p, %	5,9	8	34	27
Depozite noi atrase, creștere f-a-p, %	57,5	-5,2	-8	25
Rata fondurilor proprii, %	29,3	29,9	26,3	n.a.
Ponderea creditelor neperformante în totalul de credite, %	6,4	5,6	4,15	n.a.
Indicatorul de acoperire a necesarului de lichiditate (LCR), %	235	282	274	n.a.
Lichiditatea pe termen lung, %	0,67	0,69	0,76	n.a.
Ponderea întreprinderilor inovatoare, %	11,4	n.a.		n.a.
Exportul de bunuri și servicii, f-a-p, %	37,8	-6,5	-12,2	0
Importul de bunuri și servicii, f-a-p, %	28,5	-5,9	4,5	10
Indicele libertății economice, scor	61,3	58,5	57,1	58,3
Indicele Global pentru Inovații, poziția în clasament	56	60	68	74
Indicele global al egalității de gen, poziția în clasament	16	19	13	7

Sursa: Calculele autorului, în baza datelor preluate de pe: <http://statistica.gov.md>, <http://www.bnm.md>, <https://www.heritage.org/index/>

În prima jumătate a anului 2025 salariile au continuat să crească, deși ritmul de creștere a salariilor reale a încetinit pe fundalul accelerării inflației și stagnării economice generale. În același timp, s-a constatat erodarea pensiilor reale și a remiterilor. Pensia medie pentru limită de vârstă și indemnizația medie lunară pentru îngrijirea copilului au depășit atât minimul mediu de existență, cât și pragul sărăciei absolute, însă pensia medie lunară de dizabilitate nu a acoperit nici minimul de existență și a rămas mult sub pragul sărăciei absolute. Dinamica slabă a veniturilor populației, precum și scăderea ratei de ocupare, au cauzat majorarea indicatorilor sărăciei monetare. Astfel, în 2024, rata sărăciei absolute a crescut cu două puncte procentuale față de 2023 și a constituit 33,6%. Cel mai mult au fost afectate familiile cu trei sau mai mulți copii, persoanele cu dizabilități și persoanele cu studii medii generale și secundare profesionale. În pofida dinamicii slabe a veniturilor, în prima jumătate a anului 2025, consumul final al gospodăriilor casnice a arătat o creștere considerabilă, asociată cu majorarea semnificativă a volumului de credite acordate persoanelor fizice, existând riscul ca boom-ul creditării să alimenteze vulnerabilitatea financiară a familiilor. În ciuda creșterii volumelor creditelor ipotecare acordate, problema accesului la locuințe s-a acutizat din cauza ofertei rigide.

Analiza principalelor tendințe și evoluții

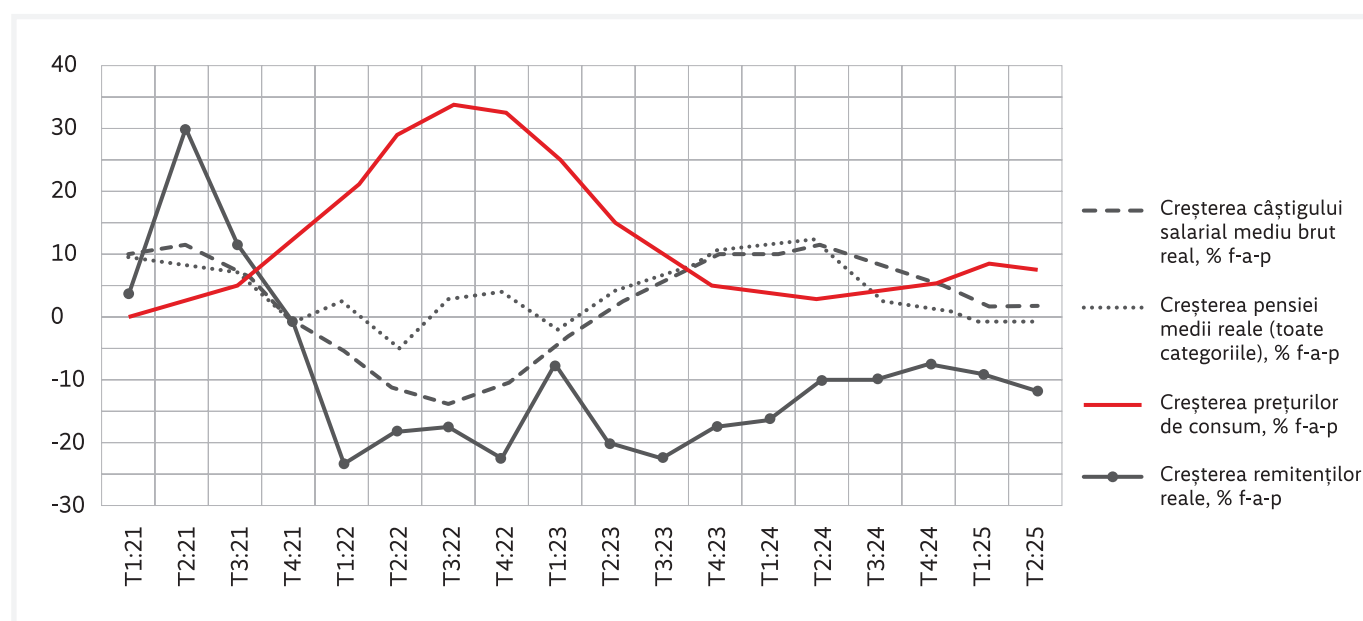
În prima jumătate a anului 2025, pe fundalul accelerării inflației, ritmul de creștere a salariilor reale a încetinit, iar pensiile reale și remiterile au manifestat o dinamică negativă. Dacă, în anul 2024, rata medie anuală a inflației a constituit 4,7% față de 2023, atunci în 2025 creșterea prețurilor de consum a accelerat (8,8% în T1:2025 și 8,0% în T2:2025 față de perioadele similare ale anului 2024). Din această cauză, chiar dacă salariile nominale s-au majorat cu circa 10% față de 2024, creșterea lor în termeni reali a fost modestă: 1,7% în T1:2025 și 1,9% în T2:2025 (Figura 7). În T2:2025, câștigul salarial mediu brut nominal a constituit 15.471 de lei (EUR 790). Pensia medie reală (de vârstă, dizabilitate etc.) a scăzut cu 0,6% în T1:2025 și cu 0,3% în T2:2025, chiar dacă suma nominală a pensiei medii a fost în creștere cu circa 8% și a constituit, la 1 aprilie 2025, 3.988 de lei (EUR 204).

Remiterile au continuat traiectoria descendentă, care persistă deja de mai mulți ani, în termeni atât nominali (-3% în sem. I 2025 față de sem. I 2024), cât și reali (-9% în T1:2025 și -11% în T2:2025). Acest lucru se întâmplă chiar dacă, în ultimii ani, emigrarea a continuat (emigrarea netă din Republica Moldova a constituit: 63.573 de persoane în

2022, 32.567 în 2023 și 32.100 în 2024). Scăderea remiterilor poate fi atribuită mai multor factori, printre care: (1) cererea redusă de forță de muncă în țările europene, combinată cu criza costului vieții, ceea ce face ca lucrătorii migranți moldoveni să trimită mai puțini bani din străinătate; (2) pierderea conexiunii de transport și bancare cu Rusia, unde lucrătorii moldoveni obișnuiau să se deplaseze la munci sezoniere; (3) reunificarea familiilor: cu timpul, lucrătorii migranți se stabilesc în străinătate și își aduc familiile cu ei; (4) schimbări în profilul emigranților. Anterior, emigrația din Moldova cuprindea în principal populația rurală și era motivată în primul rând de considerente economice. Recent, intențiile de emigrare au devenit cele mai puternice în rândul locuitorilor înstăriți din orașe (conform Raportului privind Generațiile și Genul, 24% din populația urbană din chintila a 5-a de venituri intenționa, în 2020, să se mute în străinătate în următorii 3 ani, în timp ce doar 11% din populația rurală din chintilele 1 și 2 avea astfel de intenții). Deoarece emigranții urbani mai înstăriți părăsesc țara din alte motive decât nevoia de a-și întreține familiile (cum ar fi, de exemplu, nemulțumirea față de serviciile și instituțiile publice sau preocupările legate de securitate), aceștia sunt mai puțin înclinați să trimită bani acasă.

19 https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/raportul_studiului_generatii_si_gen_realizat_de_unfpa.pdf

IPC și veniturile reale ale populației, creștere f-a-p, %

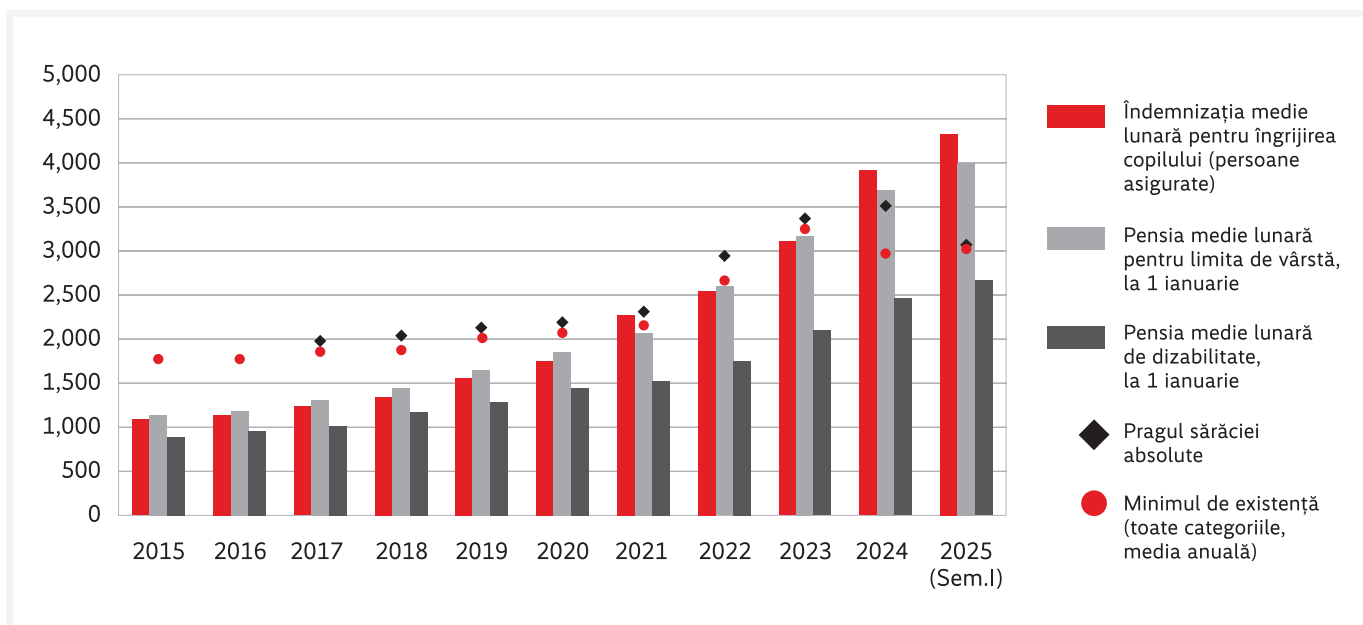

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor BNS și BNM

În anul 2024, pensia medie pentru limită de vârstă și indemnizația medie lunară pentru îngrijirea copilului au depășit atât minimul de existență, cât și pragul sărăciei absolute, însă pensia medie lunară de dizabilitate nu a acoperit nici minimul de existență și a rămas

mult sub pragul sărăciei absolute (Figura 8). Rata de înlocuire a salariului prin pensie a rămas în continuare scăzută (27% în T1:2025, mult sub nivelul de 40% prevăzut de Convenția OIM nr. 102 privind normele minime de securitate socială).

Mărimea principalelor tipuri de pensii și indemnizații, lei

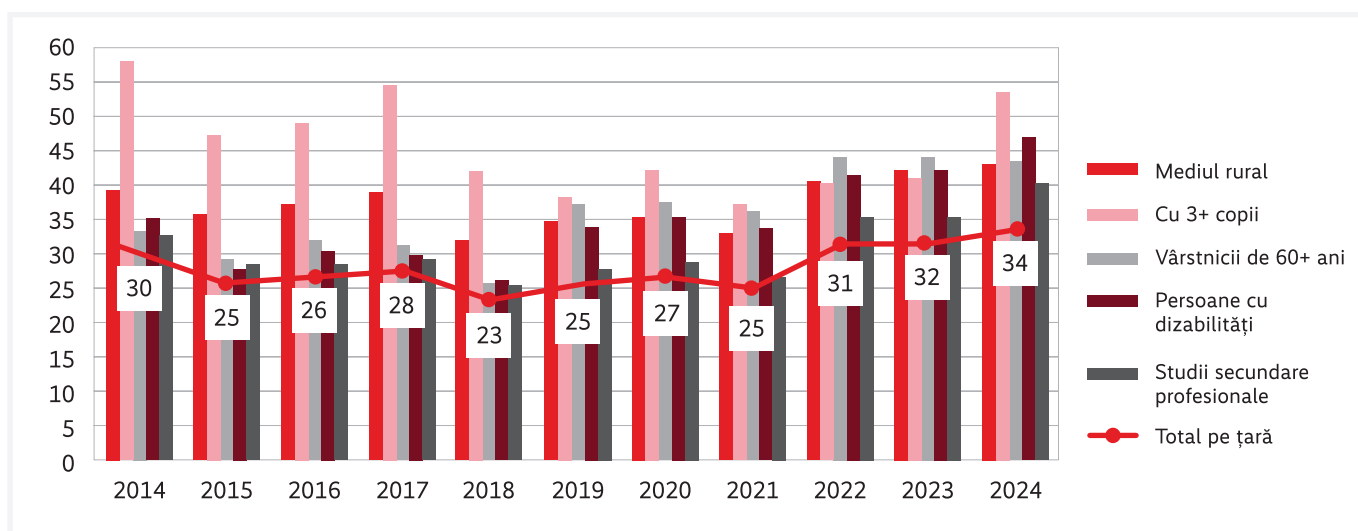
Sursa: Datele Biroului Național de Statistică

Din cauza stagflației (creștere economică de doar 0,1% în 2024 și inflație de consum de 7,0% la sfârșitul aceluiași an), rata sărăciei absolute a crescut cu două puncte procentuale față de 2023 și a constituit 33,6%. Evoluția indicatorilor de sărăcie a fost neuniformă pentru diferite categorii ale populației. Cel mai mult au fost afectate familiile cu trei sau mai mulți copii, pentru care rata sărăciei absolute a crescut, în doar un an, cu 12,3 puncte procentuale - de la 40,9% până la 53,2% (Figura 9). De asemenea, au fost afectate disproporționat persoanele cu dizabilități, pentru care rata sărăciei absolute a crescut cu 4,7 p.p. de la 42,0% până la 46,7%, pe fundalul pensiilor inadecvate de dizabilitate. În funcție de studii, creșterea ratei sărăciei a fost cea mai pronunțată la „gulerașele albastre” cu studii secundare profesionale: +4,9 p.p., până la 40,0%. În același timp, printre

„gulerașele albe” (persoanele cu studii superioare) rata sărăciei absolute a scăzut cu 0,9 p.p., până la 10,3% (cu toate că și această rată este de două ori mai mare comparativ cu anul 2021). Rata de sărăcie a crescut mai mult printre bărbați (+2,4 p.p., până la 33,5%) decât printre femei (+1,8 p.p., până la 33,8%), fenomen ce poate fi asociat cu scăderea ratei de ocupare la bărbați (cei de 15 ani și peste) de la 47,1% în 2023 până la 45,9% în 2024. În același timp rata de ocupare la femei a crescut (deși a rămas mai mică decât la bărbați - 40,0%). De notat că nici ocuparea nu reprezintă o garanție contra sărăciei: conform Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice, în 2024, circa 30% din persoanele angajate aveau venituri bănești disponibile per persoană sub 3.500 de lei lunar, deci sub pragul sărăciei absolute stabilit pentru anul trecut.

Figura 9

Indicatorii sărăciei absolute, %

Sursa: Datele Biroului Național de Statistică

Concluzia privind distribuția neuniformă a efectelor creșterii sărăciei monetare este susținută și de rezultatele Barometrului Opiniei Publice. Astfel, BOP realizat în octombrie 2024 a arătat majorarea concomitentă a ponderii respondenților foarte și destul de mulțumiți de banii pe care îi au (de la 32% în 2023 la 36% în 2024) și a ponderii respondenților deloc mulțumiți de banii pe care îi au (de la 30% în 2023 până la 33% în 2024), ceea ce indică o tendință de polarizare a societății referitor la venituri.

Deși salariile reale s-au majorat, această creștere nu a avut un efect semnificativ asupra bunăstării medii, pentru că a scăzut rata de ocupare. Conform rezultatelor Anchetei forței de muncă, în T2:25 rata de ocupare a populației cu vârsta de 20-64 de ani a scăzut cu 3,1 p. p. față de T2:24, ajungând la 54,2%. Conform datelor disponibile pentru T1:25,

s-a micșorat, în special, numărul persoanelor ocupate în administrația publică, învățământ, sănătate și asistență socială (-12% față de T1:24), agricultură, silvicultură și pescuit (-14%), industrie (-10%), construcții (-13%). În același timp, a crescut numărul persoanelor ocupate în transporturi și depozitare, în informații și comunicații (+14%). În total, populația ocupată s-a diminuat cu 73,3 mii de persoane față de T2:24, însă nu din cauza șomajului, ci ca urmare a inactivității: numărul de șomeri a scăzut cu 2,1 mii de persoane, iar populația în afara forței de muncă (inactivă) cu vârsta de 15 ani și peste a crescut cu 49,9 mii de persoane. Principala cauză a creșterii inactivității, conform datelor disponibile pentru T1:25, a fost majorarea numărului de persoane care au un loc de muncă peste hotare sau care intenționează să plece la lucru peste hotare (+26%), a numărului de pensionari (+3%), precum și a numărului de elevi și studenți (+7%).

21 Rata sărăciei absolute reprezintă ponderea populației, ale cărei cheltuieli lunare de consum sunt inferioare pragului sărăciei absolute, stabilit pentru anul respectiv - 3493 de lei în 2024.

22 https://statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/aspecte_nivelul_trai/Publicatia_CBGC_editia_2025.pdf

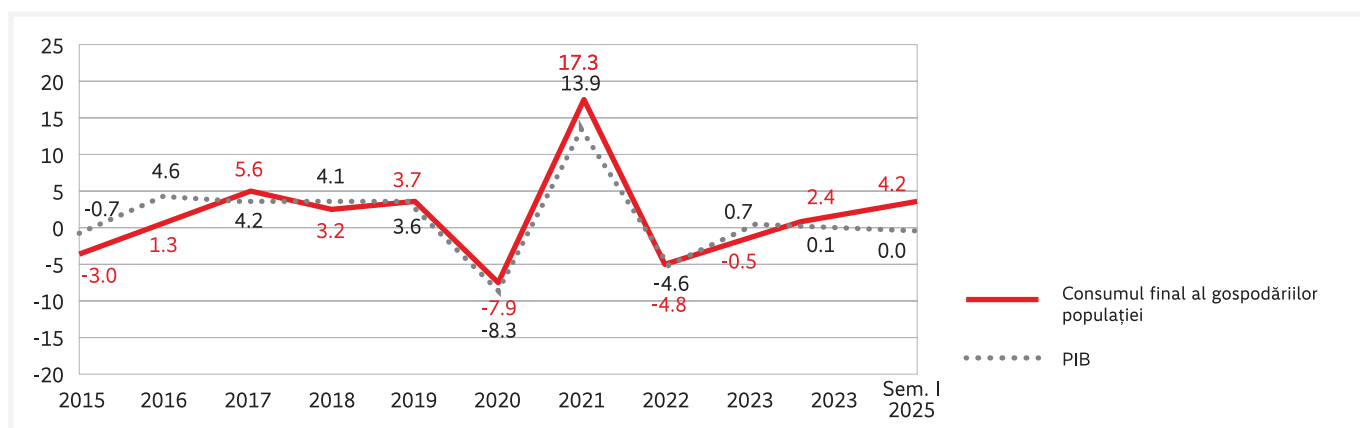
23 <http://bop.ipp.md/>

În pofida stagnării economice și dinamicii negative a veniturilor (încetinirea ritmului de creștere a salariilor reale, scăderea pensiilor și a remiterilor reale), în prima jumătate a anului 2025 consumul final al gospodăriilor casnice a arătat o creștere considerabilă de 4,2% în termeni reali (Figura 10). Majorarea consumului a fost asociată cu creșterea volumului de credite noi acordate de bănci persoanelor fizice: +53% în sem. I 2025 comparativ cu sem. I 2024, chiar dacă ratele medii ale dobânzilor nu au scăzut semnificativ (10,1% în sem. I 2024 și 9,2% în sem. I 2025). Creșterea volumului de credite noi acordate persoanelor fizice s-a datorat, în principal, creditelor imobiliare, al căror volum s-a dublat. Totodată, și creditarea de consum a înregistrat o majorare semnificativă (+32% comparativ cu sem. I 2024) (Figura 11). Creșterea volumelor creditării persoanelor fizice în condițiile dinamicii slabe a veniturilor poate crea riscuri de supra-îndatorare: chiar dacă legislația prevede un plafon maxim de 40% pentru raportul dintre volumul

plăților lunare aferente creditului (rambursarea principalului, dobânzi etc.) și veniturile familiei, în cadrul Programului „Prima Casă Plus” s-a făcut o derogare de la condițiile generale și plafonul a fost ridicat la 70%. Din această cauză, există riscul ca boom-ul creditării să alimenteze vulnerabilitatea financiară a gospodăriilor în cazul destabilizării situației pe piața capitalului sau a muncii. De fapt, după cum a fost menționat mai sus la capitolul „Firme”, rata creditelor ipotecare neperformante deja este în creștere: de la începutul anului 2025 aceasta s-a majorat cu 3,3 p. p. până la 4,5%. De notat și faptul că programele guvernamentale precum „Prima Casă” și „Prima Casă Plus” au sprijinit cererea pentru locuințe, ignorând constrângerile pe partea ofertei, ceea ce a condus la creșterea prețurilor. Astfel, problema accesului la locuințe s-a acutizat în ultimii ani, prețurile imobilelor rezidențiale dublându-se față de 2019 (indicele prețului bunurilor imobile rezidențiale a constituit, în T2:2025, 222% (2019=100%)).

PIB și consumul final al gospodăriilor populației, Indicii volumului fizic, creștere f-a-p, %

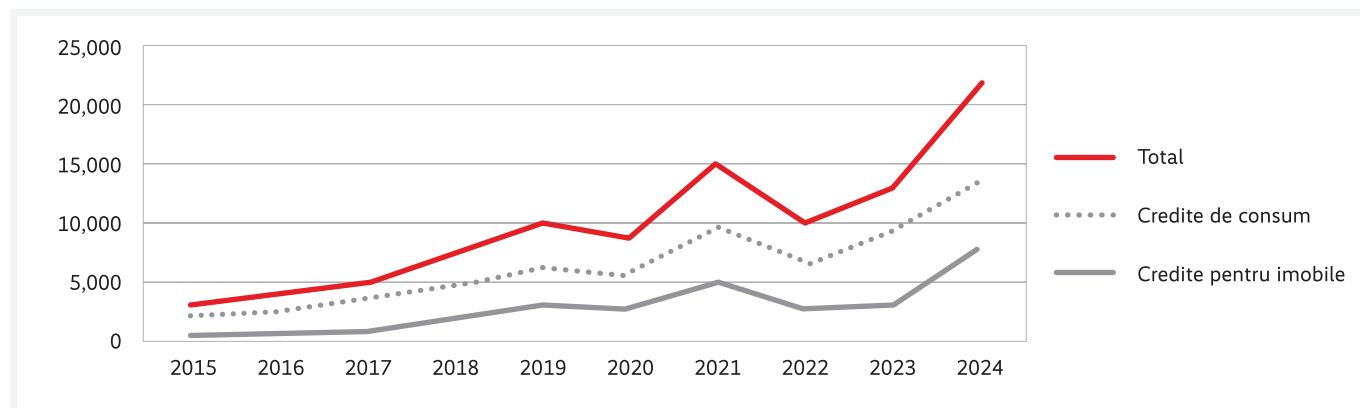
Figura 10

Sursa: Datele Biroului Național de Statistică

Volumele creditelor noi acordate persoanelor fizice de băncile licențiate, mil. lei

Figura 11

Sursa: Datele Biroului Național de Statistică

Recomandări de politici

Cu referire la salariile minime, trebuie finalizată adoptarea cadrului legal necesar pentru transpunerea și implementarea Directivei UE 2022/2041 privind salariile minime adecvate în Uniunea Europeană. Conform Directivei, salariile minime legale trebuie să depășească 60% din salariul median brut sau 50% din salariul mediu brut. Pentru Moldova, aceasta ar însemna un salariu minim de 7.735 de lei lunar (conform situației din T2:25). În realitate, începând cu 1 ianuarie 2025, salariul minim constituie 5.500 de lei (deci nu mai 36% din salariul mediu).

Pentru combaterea sărăciei accentuate printre persoanele cu dizabilități este necesară majorarea pensiilor de dizabilitate cu cel puțin 15%, până la nivelul minimului de existență (3.050 de lei în primul semestru al anului 2025). De asemenea, trebuie majorată cel puțin până la nivelul minimului de existență scutirea personală de la plata impozitului pe venit (în prezent, suma scutirii constituie 2.475 de lei lunar pentru persoanele cu venituri mai mici de 360.000 de lei anual) și scutirea pentru persoanele întreținute (actualmente, 825 de lei lunar).

Pentru a încuraja creșterea veniturilor salariale și formalizarea muncii sub-declarate, este necesară aprobarea mecanismului automatizat de subvenționarea a creșterii salariale. În 2022, Ministerul Muncii și Protecției Sociale a propus un proiect de lege care prevede subvenționarea, timp de doi ani, a creșterilor salariale mai mari de 50%. Pentru angajator, proiectul prevedea rambursarea contribuției la Fondul Social aferent majorării salariale operate, iar pentru angajat - scutirea de la plata contribuției la Fondul de Asigurare Obligatorie de Asistență Medicală aferentă majorării salariale operate.

Pentru a crește mobilitatea lucrătorilor între ramuri și profesii, este necesară deductibilitatea fiscală a cheltuielilor de instruire suportate de sine stătător de persoanele fizice (în prezent, se permite doar deducerea cheltuielilor suportate de angajator pentru perfecționarea salariaților).

Majorarea productivității muncii și a capacității lucrătorilor de a se adapta la condițiile economice și tehnologice în schimbare ar necesita creșterea finanțării pentru programele guvernamentale ce au drept scop recalificarea și perfec-

ționarea șomerilor. Pentru a crește disponibilitatea forței de muncă, sunt necesare măsuri active de ocupare a persoanelor cu obligații parentale sau de îngrijire a vârstnicilor:

- Crearea și extinderea serviciilor publice de creșă, cu finanțare din alte surse decât bugetele locale; subvenționarea cheltuielilor părinților pentru serviciile creșelor private, acolo unde nu sunt disponibile cele publice;
- Obligatorietatea funcționării grupelor cu program prelungit în instituțiile publice de învățământ primar în toate localitățile din țară (nu la discreția APL-urilor). În prezent, Regulamentul de organizare și funcționare a claselor/grupelor cu program prelungit prevede că autoritățile APL, de comun acord cu instituția de învățământ, pot (dar nu sunt obligate) să decidă organizarea claselor/grupelor cu program prelungit. Drept urmare, de regulă, APL-urile decid să nu deschidă astfel de grupe, ceea ce limitează realizarea dreptului părinților la muncă;
- Dezvoltarea serviciilor formale de îngrijire a vârstnicilor: aziluri, servicii de îngrijire socială la domiciliu.

Problema accesibilității locuințelor trebuie abordată din perspectiva ofertei, nu doar a cererii (ca în cazul programelor „Prima Casă”), ceea ce presupune diminuarea obstacolelor administrative în cadrul eliberării autorizațiilor de construcție (dar cu respectarea planurilor urbanistice), investiții în infrastructură (extinderea rețelelor de apeducte și canalizare, energie electrică, gaze, transport public, infrastructură socială), precum și investiții în construcția locuințelor sociale.

În cadrul politicii fiscale este recomandată abținerea de la creșterea, cu scopul de a diminua deficitul bugetar, a cotei TVA, așa cum s-a procedat recent în România, pentru că impozitele indirecte poartă un caracter regresiv și-i afectează mai mult tocmai pe cei cu venituri mai mici. Ar trebui să devină prioritară revizuirea impozitelor pe proprietate, care actualmente în Moldova sunt minuscule: în prima jumătate a anului 2025, veniturile bugetului public național din impozite pe proprietate au constituit doar 347 mil. de lei, ceea ce reprezintă mai puțin de 1% din veniturile fiscale totale încasate în aceeași perioadă (media pe UE fiind de 4,5%).

25 https://particip.gov.md/ro/download_attachment/17648

Principali indicatori monitorizați privind bunăstarea populației

	2021	2022	2023	2024
Creșterea PIB, %	13,9	-4,6	1,2	0,1
PIB pe cap de locuitor (% din media pe Europa Centrală și de Est din UE)	24,7	26,7	27,8	31,3
Percepția populației asupra bunăstării (Barometrul Opiniei Publice). Ponderea celor foarte și destul de mulțumiți de banii pe care îi au (%)	23,6	27,1	32,3	36,2
Percepția populației asupra bunăstării (Barometrul Opiniei Publice). Ponderea celor deloc mulțumiți de banii pe care îi au (%)	42,2	28,5	29,8	33,3
Rata de ocupare (%)	39,8	40,5	43,1	42,7
<i>Femei</i>	35,4	36,8	39,7	40,0
<i>Bărbați</i>	44,7	44,7	47,1	45,9
Rata șomajului (%)	3,2	3,1	4,6	4,0
<i>Femei</i>	2,5	2,6	4,2	4,1
<i>Bărbați</i>	3,8	3,5	5,0	3,8
Rata sărăciei absolute (%)	24,5	31,1	31,6	33,6
<i>Femei</i>	24,7	31,4	32,0	33,8
<i>Bărbați</i>	24,3	30,8	31,1	33,5
Creșterea salariilor, % f-a-p	13,1	16,3	16,9	14,6
Emigrarea netă, persoane	45.413	63.573	32.567	32.100
Remiteri, USD, % f-a-p	13,8	-3,5	-2,0	-4,5
Coeficientul Gini (după veniturile disponibile totale)	0,33	0,32	0,34	0,34
Creșterea consumului gospodăriilor în termeni reali (% f-a-p)	17,3	-4,8	-1,7	2,4
Veniturile disponibile ale populației, medii lunare pe o persoană, lei	3510	4253	4916	5284
<i>Femei (capul gospodăriei)</i>	3395	4039	4656	5083
<i>Bărbați (capul gospodăriei)</i>	3566	4362	5051	5396
Indicele de Dezvoltare Umană	0,767	0,763	0,785	-
<i>Speranța de viață la naștere, ani</i>	69,0	68,6	71,2	-
<i>Ani de școlarizare anticipați</i>	14,4	14,9	14,6	-
<i>Ani de școlarizare medii</i>	11,8	11,8	11,8	-
<i>Venitul național brut (VNB) pe cap de locuitor (PPP \$)</i>	14.875	12.964	15.867	-
Cheltuieli publice pentru învățământ (% din PIB)	5,5	5,8	6,2	6,1
Cheltuieli publice pentru ocrotirea sănătății (% din PIB)	5,6	5,0	5,3	5,6
Rata abandonului școlar în rândul elevilor cu vârste cuprinse între 7-16 ani (%)	0,070	0,080	0,078	0,092
Locuințe conectate la rețeaua publică de aprovizionare cu apă (%)	71,8	74,0	75,5	76,7
Locuințe conectate la rețeaua publică de canalizare (%)	32,8	31,8	36,5	37,9

Sursa: BNS, Eurostat, BNM, Ministerul Finanțelor, PNUD, MEC, Barometrul Opiniei Publice, calculele autorilor

Calitatea actului de guvernare reprezintă un element fundamental în definirea stării unui stat, întrucât calitatea instituțiilor, transparența procesului decizional și integritatea administrației determină gradul de încredere al cetățenilor și eficiența implementării reformelor. Acest capitol evaluează performanța guvernării prin prisma modului în care deciziile sunt luate în interesul public și nu sub influența considerentelor politice sau electorale, nivelul de transparență și responsabilitate în gestionarea finanțelor publice și capacitatea instituțiilor de a preveni corupția și clientelismul. Totodată, eficiența dialogului public-privat și rolul de supraveghere exercitat de Parlament constituie factori esențiali pentru consolidarea guvernantei, iar percepția populației asupra corupției și asupra calității guvernării rămâne un indicator de bază al legitimității și al sustenabilității reformelor. În ansamblu, calitatea guvernării reflectă nu doar buna funcționare a instituțiilor statului, ci și gradul de apropiere de standardele europene în materie de integritate, eficiență și predictibilitate a politicilor publice

Analiza principalelor tendințe și evoluții

Calitatea guvernării se reflectă direct în modul în care instituțiile publice iau decizii, iar transparența procesului decizional reprezintă un element esențial al reformelor și al alinierii la standardele Uniunii Europene. Aceasta presupune accesul cetățenilor la informații, consultări reale cu societatea civilă și explicarea clară a deciziilor adoptate. Cadrul normativ național, inclusiv Legea nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, prevede reguli clare privind publicarea proiectelor de acte normative, organizarea audierilor publice și colectarea propunerilor de la părțile interesate. Potrivit Cancelariei de Stat, autoritățile administrației publice centrale au făcut progrese în această direcție. Astfel, în anul 2024, toate instituțiile raportoare au creat pe paginile lor web secțiuni dedicate transparenței decizionale, publicând anunțurile de inițiere a proiectelor (691 de inițieri, cu o conformitate de 100%) și organizând 714 consultări publice, la care au participat peste 10.700 de persoane sau organizații. Totuși, procesul rămâne marcat de curențe, întrucât rezultatele consultărilor au fost publicate doar pentru 45% dintre proiecte, deciziile adoptate au fost făcute publice în doar jumătate din cazuri, iar în sintezele publicate recomandările colectate au fost incluse în proporție de 77%, dintre care mai puțin de jumătate (47%) au fost efectiv acceptate. În același timp, pe parcursul anului 2024, Comisia națională pentru consultări și negocieri colective s-a întrunit de șase ori (aceeași dinamică se înregistrează și în 2025), discutând diferite aspecte ale cadrului legal referitor la dialogul social tripartit și relațiile de muncă.

Catalizatorul major pentru acțiunile Guvernului rămâne integrarea europeană. În ultima perioadă, Republica Moldova a făcut progrese notabile în acest sens, printre care poate fi menționat: (i) desfășurarea Referendumului constituțional din octombrie 2024, prin care aderarea la UE a devenit obiectiv în scris în Constituția țării; (ii) încheierea screening-ului bilateral pe capitolele din aquis-ul UE sau (iii) lansarea Planului de creștere pentru Moldova pentru anii 2025-2027 - un pachet financiar de 1,9 miliarde de euro destinat accelerării reformelor, dezvoltării infrastructurii, digitalizării și convergenței economice. Cu toate acestea, persistă provocări în domenii fundamentale. În continuare, Comisia Europeană se așteaptă la accelerarea reformelor în domeniul administrației publice, inclusiv printr-un proces credibil de amalgamare voluntară la nivel local. Totodată, este necesară elaborarea și aprobarea unei politici și a unui cadru legislativ cuprinzător pentru reorganizarea instituțiilor publice centrale, însoțit de o foaie de parcurs clară pentru implementarea treptată și pentru profesionalizarea serviciului public pe baza principiilor meritocratie. De asemenea, trebuie consolidată disciplina bugetară prin respectarea strictă a calendarului bugetar și prin întărirea bugetării pe programe, precum și prin definirea mai precisă a acestora și reducerea ponderii cheltuielilor încadrate generic la categoria „Acțiuni generale”.

Pe dimensiunea parlamentară, după perioada stării de urgență, actul guvernării a revenit la un cadru mai predictibil, chiar dacă implicarea reală a părților interesate a rămas limitată în mai multe domenii. În Parlament, în continuare, se observă un dezechilibru major între capacitatea

26 Raport privind asigurarea, în anul 2024, a transparenței în procesul decizional de către autoritățile administrației publice centrale, https://old.cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_tpd_apc_2024.pdf

27 Comisia națională pentru consultări și negocieri colective reprezintă principalul cadru instituțional al dialogului social tripartit la nivel național, având un rol consultativ în elaborarea strategiilor și politicilor social-economice, precum și în prevenirea și aplanarea conflictelor dintre partenerii sociali

28 Commission Staff Working Document, Republic of Moldova 2024 Report, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024SC0698>

de promovare a proiectelor venite din partea majorității și cele ale opoziției, întrucât, de facto, niciun proiect înaintat exclusiv de deputații din opoziție nu a fost adoptat. Totuși, poate fi remarcată o evoluție pozitivă în reducerea cu circa 20% a numărului de modificări operate asupra ordinii de zi a ședințelor plenare, comparativ cu perioada 2022/2023, deși acestea continuă să afecteze previzibilitatea și transparența procesului legislativ. În ceea ce privește participarea, deși rata medie de prezență a deputaților la ședințele plenare este relativ ridicată, de aproximativ 87%, la vot participă efectiv doar între 63 și 74 de deputați pe proiect, ceea ce ridică semne de întrebare privind nivelul real de implicare parlamentară.

Republica Moldova înregistrează unele progrese în domeniul justiției și cel al combaterii corupției, dar în paralel apar noi provocări, în special pe dimensiunea corupției electorale. În ultima perioadă s-au făcut pași importanți în procesul de evaluare și de numire a judecătorilor în Consiliul Superior al Magistraturii și a procurorilor în Consiliul Superior al Procurorilor, fapt ce demonstrează voința de a consolida integritatea instituțiilor-cheie ale sistemului judiciar. Totodată, procesul de evaluare externă a judecătorilor continuă să producă efecte semnificative: din totalul de 130 de evaluări finalizate până la sfârșitul lunii iunie 2025, doar 41 de judecători au trecut testul integrității, în timp ce 58 au preferat să părăsească sistemul, ceea ce relevă dimensiunea reală a problemelor structurale acumulate în timp. Un punct critic îl reprezintă situația de la Curtea Supremă de Justiție. Din cei cinci judecători aflați în funcție, doar trei au acceptat să fie evaluați, iar unul singur a promovat evaluarea. Dificultățile se extind și asupra procesului de recrutare a noilor candidați. Unii nu reușesc să treacă evaluările Consiliului Superior al Magistraturii, iar alții, deși declară eligibilitatea, preferă să acceseze alte funcții. Această situație riscă să blocheze funcționarea celei mai înalte instanțe a țării și să afecteze stabilitatea și previzibilitatea actului de justiție. Situația rămâne complicată și pe dimensiunea procuraturii. După o perioadă de relativă stabilitate, funcția de Procuror General a devenit vacantă în mai 2025, iar până la această etapă nu s-a reușit desemnarea deplină a unui succesor. Alexandru Machidon continuă să exercite interimatul șefiei Procuraturii Generale, chiar dacă a câștigat concursul pentru funcția de procuror general. Acesta încă nu a obținut un raportul validat al Comisiei vetting privind evaluarea integrității etice și financiare Suplimentar, epopeea cu Procuratura Anticorupție și cu demisia procurorului șef al acestei instituții, de rând cu absența unui Procuror General într-o perioadă marcată de temeri privind integritatea procesului electoral, ridică riscuri majore. Experiența recentelor alegeri a arătat cât de vulnerabil este sistemul în fața corupției electorale și cât de limitată este capacitatea instituțiilor statului de a reacționa prompt și eficient.

Societatea se confruntă cu o combinație periculoasă între vulnerabilitatea procesului electoral și campaniile agresive de dezinformare. Dezinformarea a devenit una dintre principalele arme hibride utilizate împotriva Republicii Moldova. Canalele media și rețelele sociale sunt exploatare de actori interni și externi, în special de Federația Rusă, pentru a submina încrederea în instituțiile statului, a compromite sprijinul populației pentru integrarea europeană și a polariza societatea. În contextul alegerilor parlamentare din 28 septembrie 2025, campaniile de dezinformare au devenit din ce în ce mai sofisticate. Acestea au vizat teme sensibile cum ar fi prețurile la energie, progresele economice, securitatea socială, războiul din Ucraina sau chiar însuși candidații electorali. Lipsa unor mecanisme consolidate de monitorizare și de reacție rapidă, absența unor rezultate din partea Centrului pentru Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării, precum și gradul redus de alfabetizare mediatică a populației sporesc impactul acestor campanii. În paralel, corupția electorală rămâne una dintre cele mai acute provocări pentru democrația moldovenească. Alegerile prezidențiale din 2024 și campania pentru parlamentarele din 2025 au scos în evidență amploarea fenomenului de cumpărare a voturilor și finanțarea ilegală a mai multor concurenți electorali. Aceste deficiențe creează impresia de impunitate și alimentează fenomenul, subminând legitimitatea procesului electoral.

Lupta cu crima organizată s-a intensificat, dar combaterea criminalității financiare și recuperarea activelor avansează greu. Recent, mai multe evenimente de rezonanță internațională au demonstrat avantajele unei cooperări mai eficiente cu partenerii europeni și ale consolidării mecanismelor de investigare transfrontalieră. Printre acestea se numără arestarea și extrădarea, către autoritățile franceze, a fostului președinte al Comisiei pentru Controlul Fișierelor Interpol, Vitalie Pîrlog, precum și arestarea în Grecia a fostului lider al Partidului Democrat, Vladimir Plahotniuc, considerat arhitectul unor scheme financiare ilegale de proporții și unul dintre simbolurile oligarhiei moldovenești. Aceste evoluții au transmis un semnal important privind capacitatea statului de a acționa, în parteneriat cu justiția europeană, împotriva rețelilor criminale și a influențelor nocive asupra vieții politice și economice din țară. Totuși, contrastul dintre succesele punctuale în destrucționarea unor grupări de crimă organizată și ritmul lent al combaterii criminalității financiare și al recuperării activelor rămâne evident. Deși Republica Moldova dispune de instituții specializate, cum este Agenția pentru Recuperarea Bunurilor Infractionale (ARBI), rezultatele obținute în recuperarea efectivă a bunurilor provenite din infracțiuni sunt încă modeste. Cazurile de spălare a banilor, de finanțare ilegală a partidelor și de fraudă bancară, inclusiv celebrul „furt al miliardului”, continuă să reprezinte o rană deschisă, cu impact puternic asupra încrederii publice. Bunuri în valoare de sute de milioane de euro rămân blocate în jurisdicții

29 Promo-Lex, Monitorizarea activității Parlamentului de legislatura a XI-a, august 2023 - iulie 2024, https://promolex.md/wp-content/uploads/2024/12/ro_monitorizarea-activitatii-parlamentului-de-legislatura-a-xi-a-august-2023---iulie-2024.pdf

30 <https://www.zdg.md/video/video-era-falsurilor-de-ce-dezinformarea-este-un-pericol-pentru-securitatea-statului-si-cum-autoritatile-nu-lupta-cu-acest-fenomen-cazul-patriot-si-misterele-din-jurul-activitat/>

externe sau sunt pierdute în lipsa unor mecanisme eficiente de identificare, sechestrare și valorificare.

Autoritățile judiciare naționale au dat dovadă de independență într-un episod major de corupere politică. La 5 august 2025 Evghenia Guțul, bașcana Unității Teritoriale Autonome Gagauz-Yeri (autonomia Găgăuză), a fost condamnată, de către Judecătoria Buiucani din Chișinău, la o pedeapsă de șapte ani de închisoare cu executare. Hotărârea instanței vizează acuzații grave de finanțare ilegală a partidului „Șor” și de încălcări în administrarea resurselor financiare destinate activităților politice a partidului din care face parte. Potrivit anchetatorilor, între anii 2019 și 2022, Guțul ar fi coordonat intrarea în Republica Moldova a unor fonduri provenite din exterior, în special din Federația Rusă, utilizate ulterior pentru campanii electorale și pentru organizarea protestelor antiguvernamentale din 2022. Cazul Evgheniei Guțul are o încărcătură politică și simbolică deosebită. Fiind lidera unei regiuni autonome cu orientare pronunțat pro-rusă, condamnarea sa este percepută de autoritățile centrale drept o dovadă a determinării de a combate influența externă, rețelele de corupție și practicile de finanțare ilegală a politicii. În același timp, susținătorii ei califică procesul ca fiind unul cu motivație politică, fapt ce riscă să accentueze polarizarea în societatea moldovenească și tensiunile dintre Comrat și Chișinău.

Guvernanța economică înregistrează unele progrese în stabilirea unei economii de piață funcționale. Autoritățile și-au reafirmat angajamentul față de stabilitatea macroeconomică și continuarea reformelor structurale, demonstrând determinarea de a alinia politicile naționale la standardele și bunele practici europene. Un element central al acestui proces îl constituie Agenda de reforme aferentă Planului de creștere pentru Moldova pentru anii 2025-2027, document strategic ce prevede o serie de acțiuni menite să îmbunătățească competitivitatea economiei. Printre obiectivele-cheie se regăsesc fortificarea cadrului de concurență, dezvoltarea infrastructurii, îmbunătățirea accesului la finanțare, precum și consolidarea protecției consumatorilor, în vederea alinierii la normele și standardele UE. Implementarea acestui plan are o dublă semnificație. Pe de o parte, el reprezintă un instrument de politici publice menit să accelereze transformările structurale prin promovarea inovației, digitalizării și sustenabilității mediului de afaceri. Pe de altă parte, el funcționează ca un mecanism de pregătire a economiei naționale pentru a face față competiției pe Piața Unică Europeană, sporind reziliența la șocuri externe și capacitatea de integrare în lanțurile valorice regionale. Totuși, succesul Agendei de reforme depinde de câțiva factori critici: coerența și consecvența implementării, capacitatea instituțiilor de a gestiona resursele financiare europene alocate prin Planul de creștere, precum și implicarea activă a sectorului privat și a societății civile în procesul de monitorizare. De asemenea, pentru ca

rezultatele să fie sustenabile, va fi esențială menținerea stabilității macroeconomice în condiții de incertitudine regională și presiuni externe.

Sunt consemnate anumite progrese în ceea ce privește administrarea proprietății publice, dar procesul decurge lent și rămâne unul politizat. Conform raportului pentru anul 2024 privind realizarea Programului de administrare a proprietății publice de stat pentru anii 2024-2027, pot fi constatate anumite progrese în direcția alinierii la recomandările Comisiei Europene. Au fost înregistrate rezultate importante, precum aprobarea codurilor de guvernanță corporativă pentru 34 de companii de stat, reorganizarea a 11 întreprinderi de stat, îmbunătățirea cadrului legal în domeniul insolabilității, dar și scoaterea din insolvență a SA „Aroma”. Totodată, au fost inițiate măsuri de modernizare și de digitalizare prin dezvoltarea Sistemului Informațional „Registrul Patrimoniului Public și Administrării Proprietății de Stat” și prin lansarea unor instrumente de instruire și audit pentru companiile de stat. Suplimentar, trebuie menționată creșterea veniturilor la bugetul de stat de pe urma dividendelor și defalcărilor achitate de către companiile de stat - conform datelor APP, în anul 2024 acestea au transferat în bugetul de stat circa 390 de milioane de lei, în creștere cu mai bine de 30% față de anul 2023 și de circa 2,5 ori față de anul 2022. Totuși, monitorizarea financiară, realizată de Ministerul Finanțelor, menționează necesitatea intensificării continue a eforturilor autorităților publice de îmbunătățire a performanței, în special, a întreprinderilor de stat, prin accelerarea inclusiv a procesului de restructurare a unor întreprinderi, a căror activitate poate cauza riscuri fiscale pentru bugetul de stat.

Chiar dacă aceste acțiuni reflectă pași concreți în direcția unei administrări mai transparente și mai eficiente a proprietății publice, persistența influenței politice asupra proceselor decizionale în companiile de stat continuă să limiteze impactul și sustenabilitatea reformelor. Nici până în prezent, nu au fost făcute publice rezultatele trierii companiilor de stat, aprobate de Comisia de triere încă la 29 decembrie 2023, și aceasta în pofida angajamentului asumat de Guvern față de FMI. De asemenea, inițierea concursurilor pentru ocuparea funcțiilor de membri independenți în consiliile de administrare ale companiilor de stat este un pas salutar, însă procesul necesită mai multă transparență. În forma actuală, regulamentele de selectare se aplică tuturor întreprinderilor cu capital de stat, ceea ce generează o povară administrativă nejustificată și îngreunează identificarea membrilor pentru întreprinderile cu activitate redusă sau a celor problematice. Nu în cele din urmă, interimatul pare a fi o soluție acceptabilă în continuare, așa cum mai multe întreprinderi strategice sunt conduse de ani de zile de șefi interimari. Mai multe companii de stat strategice nu au sau nu au avut directori aleși în baza unui concurs public.

31 <https://mded.gov.md/wp-content/uploads/2025/04/Raport-de-progres-privind-realizarea-in-anul-2024-a-Programului-privind-administrarea-proprietatii-publice-de-stat-pentru-anii-2024-2027-1-1.pdf>

32 <https://app.gov.md/dividende-si-defalcari/>

33 Monitorizare financiară, <https://www.mf.gov.md/ro/managementul-finanțelor-publice/monitoring-financiar>

34 <https://ziua.md/provizoratul-politica-de-stat-zece-intreprinderi-strategice-din-r-moldova-conduse-de-sefi-interimari/>

Pe dimensiunea gestionării finanțelor publice se constată progrese vizibile, însă persistă și anumite probleme sistemice. Nivelul de executare a veniturilor și a cheltuielilor bugetului de stat s-a îmbunătățit considerabil: executarea veniturilor a rămas în jurul valorii de 100%, iar executarea cheltuielilor a crescut de la 92,3% în 2022 la 95,1% în 2023 și la 97,5% în 2024. Aceste rezultate reflectă o colectare a veniturilor foarte apropiată de nivelul prognozat și o utilizare mai eficientă - deși nu integrală - a cheltuielilor, ceea ce a condus la un deficit mai mic decât cel planificat. Curtea de Conturi a emis o opinie fără rezerve asupra raportului Guvernului, confirmând că execuția bugetului reflectă fidel și corect realitatea financiară și subliniind responsabilitatea Ministerului Finanțelor pentru buna gestionare a procesului. Totodată, Curtea a evidențiat persistența unor probleme structurale ce necesită intervenții urgente. Printre acestea se numără întârzierile repetate în procesul de elaborare și aprobare a bugetului, ceea ce afectează disciplina bugetară, precum și subevaluarea patrimoniului public din cauza ne-reflectării în evidențele contabile a unor active majore, cum ar fi drumurile, terenurile, infrastructura feroviară și energetică. De asemenea, lipsa unor definiții și reglementări clare privind subvențiile și granturile limitează transparența și capacitatea de monitorizare, iar neclaritățile legale privind modul de restituire și de utilizare a soldurilor rămase necheltuite la final de an conduc la imobilizarea unor resurse bugetare, în condițiile în care deficitul bugetar crește.

Problemele aferente gestionării investițiilor capitale continuă să compromită eficiența utilizării fondurilor publice, aspect subliniat și de Curtea de Conturi. În ultimul exercițiu bugetar, nivelul de executare a cheltuielilor desti-

nate investițiilor capitale a atins doar 86,1% din suma alocată. Cauzele principale țin de planificarea deficitară, calitatea scăzută a documentației tehnice și deficiențele persistente în organizarea licitațiilor publice. Aceste neajunsuri reduc eficiența utilizării banului public și conduc la pierderea unor oportunități investiționale importante, în condițiile în care finanțarea provine frecvent din granturi sau din împrumuturi concesionale. Suplimentar, clientelismul politic rămâne o vulnerabilitate a procesului bugetar, mai ales în anii electorali, iar 2025 nu face excepție în acest sens. Recent, au fost aprobate programe cu încălcarea principiilor de bună guvernare și de transparență în procesul decizional. Un exemplu relevant este „Bugetul Plus”, care include Programul „Europa este aproape 2025”, destinat reabilitării infrastructurii locale, cu un buget de circa 500 de milioane de lei pentru construirea și modernizarea a aproximativ 130 km de drumuri și trotuare în 100 de localități, finanțat din resursele Uniunii Europene prin Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL). Selectarea proiectelor locale de autorități centrale a fost deja criticată de societatea civilă din perspectiva riscurilor de clientelism politic. Astfel, raportul de monitorizare a Programului „Satul European” în regiunea de Nord, realizat de Asociația pentru Drepturile Omului Lex XXI, a identificat mai multe semne care sugerează posibile influențe în favoarea localităților conduse de primari afiliați partidului de guvernământ. Totodată, au fost formulate obiecții legate de lipsa de transparență a programului, întrucât datele privind dosarele depuse, bugetele și numărul de beneficiari nu sunt făcute publice. La fel, nu sunt publicate justificările pentru proiectele respinse și lipsesc rapoartele post-implementare pentru proiectele realizate.

Recomandări de politici

Implementarea accelerată a recomandărilor Comisiei Europene din cadrul Clusterului Valori fundamentale.

Recomandările formulate de Comisia Europeană în toamna anului 2024 nu au fost încă pe deplin realizate, ceea ce generează riscul încetinirii ritmului de apropiere a Republicii Moldova de Uniunea Europeană. În acest context, reformele din aria Valorilor fundamentale - care vizează statul de drept, justiția, lupta împotriva corupției, buna guvernare și respectarea drepturilor fundamentale - devin cruciale pentru alinierea la standardele europene și pentru credibilitatea procesului de integrare. Este nevoie, așadar, de o abordare comprehensivă, care să combine îmbunătățirea serviciilor publice prin digitalizare, transparență și accesibilitate sporită; modernizarea infrastructurii administrative și judiciare pentru aplicarea eficientă a legislației europene; stimularea creșterii economice prin

politici coerente ce susțin investițiile și inovația, precum și creșterea bunăstării populației, astfel încât beneficiile integrării europene să fie resimțite direct de cetățeni. Implementarea rapidă și consecventă a acestor reforme nu doar va accelera procesul de aderare, ci va demonstra în mod concret avantajele unei guvernări aliniate la valorile europene, consolidând încrederea cetățenilor și sprijinul partenerilor europeni.

Consolidarea capacității grupurilor de negociere implicate în dialogul cu structurile europene.

Unul dintre riscurile majore pentru parcursul european al Republicii Moldova este insuficiența personalului profesionist cu experiență tehnică în domeniile complexe ale procesului de aderare. Din această cauză, chiar dacă Biroul pentru Integrare Europeană (BIE) implică societatea civilă și benefici-

35 Raportul Curții de Conturi asupra administrării și întrebuințării resurselor financiare publice și a patrimoniului public în anul 2024, https://ccrm.md/ro/raportul-curtii-de-conturi-asupra-administrarii-si-intrebuintarii-resurselor-88_93822.html

36 Notă de poziție privind proiectul de modificare a Legii bugetului de stat pentru anul 2025 (Programul „Bugetul Plus”), <https://www.euromonitor.md/nota-de-pozitie-privind-proiectul-de-modificare-a-legii-bugetului-de-stat-pentru-anul-2025-programul-bugetul-plus/#>

37 Programul „Satul European”, ed. I, în nordul țării: succese și lacune în modul de desfășurare a programului, în procesul de distribuție a bugetului și calitatea proiectelor implementate, <https://www.euromonitor.md/en/raport-analitic-programul-satul-european-ed-i-in-nordul-tarii-succese-si-lacune-in-modul-de-desfasurare-a-programului-procesul-de-distributie-a-bugetului-si-calitatea-proiectelor-implementate/>

ază de expertiză externă, fără un mecanism intern de captare și de transfer al cunoștințelor aceste resurse se pot pierde odată cu expirarea contractelor de consultanță sau cu finalizarea proiectelor finanțate de donatori. În același timp, este necesară extinderea surselor de date privind percepțiile diferitelor grupuri sociale asupra procesului de integrare europeană, Neglijarea acestor percepții în cadrul negocierilor ar putea conduce la adoptarea unor decizii ce nu reflectă în totalitate realitățile de la firul ierbii și care, prin urmare, riscă să genereze rezistență sau lipsă de susținere din partea populației. Integrarea opiniilor cetățenilor, ale mediului de afaceri, ale societății civile și ale autorităților locale în analiza procesului de aderare este esențială pentru fundamentarea unor decizii informate. În acest fel, instituțiile și persoanele implicate în negocieri vor dispune de o înțelegere mai completă și mai complexă a impactului potențial al politicilor adoptate, ceea ce va permite o mai bună aliniere între politicile publice și nevoile reale ale societății.

Creșterea nivelului de guvernanță economică în vederea accelerării convergenței la economia UE trebuie să fie o condiție esențială pentru o integrare rapidă și sustenabilă în piața comunitară. Pornind de la faptul că economia națională este relativ mică în raport cu dimensiunea pieței europene, succesul acestei integrări depinde în mare măsură de capacitatea mediului public și privat de a obține rezultate maxime în condițiile unor resurse limitate. În sectorul public, consolidarea cadrului instituțional și normativ pe dimensiuni precum concurența, infrastructura calității, accesul la finanțare și protecția consumatorului ar contribui la o utilizare mai eficientă a resurselor și la funcționarea sănătoasă a pieței interne. De exemplu, accesul la finanțare rămâne în continuare deficitar pentru multe întreprinderi mici și mijlocii, în pofida existenței mai multor instituții publice care oferă sprijin în acest sens. Într-un asemenea context, dez-

voltarea pieței financiare interne și stimularea instrumentelor alternative de finanțare, inclusiv prin valorificarea potențialului pieței de capital, ar putea accelera mobilizarea investițiilor private și ar sprijini transformarea structurală a economiei. Astfel, o guvernanță economică consolidată, orientată spre eficiență și transparență, ar putea asigura premisele necesare pentru reducerea decalajelor față de economia UE și pentru integrarea competitivă a Republicii Moldova în piața unică.

Depolitizarea alocării fondurilor publice pentru investiții la nivel local este un pas esențial pentru a spori eficiența utilizării resurselor bugetare și pentru a asigura un impact real asupra dezvoltării comunităților. În prezent, deciziile privind alocarea investițiilor sunt adesea concentrate la nivel central, ceea ce creează riscuri de influență politică, distribuire inechitabilă și lipsă de corelare cu nevoile reale ale localităților. Un sistem funcțional de guvernanță locală ar presupune transferarea competenței de decizie către autoritățile publice locale, care cunosc direct prioritățile comunității. Astfel, proiecte precum reconstrucția drumurilor, modernizarea apeductelor sau dezvoltarea sistemelor de canalizare ar trebui planificate și finanțate în baza unor criterii transparente, stabilite la nivel local. Totodată, investițiile trebuie să fie parte integrantă a strategiilor locale de dezvoltare, elaborate în conformitate cu obiectivele naționale și cele europene, dar adaptate specificului fiecărei comunități. Un principiu fundamental în acest proces îl constituie consultarea cetățenilor, pentru a asigura că proiectele finanțate răspund așteptărilor populației și contribuie la creșterea calității vieții. În acest mod, depolitizarea alocării fondurilor publice nu doar reduce riscul de favorizare politică, ci și consolidează încrederea cetățenilor în instituțiile statului, sporind eficiența și susținabilitatea investițiilor publice.

Principalii indicatori monitorizați cu privire la guvernare

Tabelul 4

	2021	2022	2023	2024
Eficiență guvernamentală				
Ponderea cheltuielilor publice totale în PIB, %	33,9%	36,6%	39,2%	36,9%
Deficit bugetar, % din PIB	1,9%	3,2%	5,2%	3,8%
Integritate				
Global Freedom, Freedom House (poziție în clasament)	61 (din 100 de țări)	62 (din 100 de țări)	61 (din 100 de țări)	60 (din 100 de țări)
Indicele de Percepție a Corupției, Transparency International	105 (din 180 de țări)	91 (din 180 de țări)	80 (din 180 de țări)	78 (din 180 de țări)
Transparență				
Acte (proiecte de legi, acte normative) supuse consultărilor publice, % din total	44% (din 786 de acte aprobate)	80% (din 1063 de acte aprobate)	60% (din 1248 de acte aprobate)	86% (din 772 de acte aprobate)
Numărul de ședințe ale Comisiei Naționale pentru Consultări și Negocieri Colective		4	4	6

Sursa: Biroul Național de Statistică, Cancelaria de Stat, Transparency International, Freedom House

Despre Expert-Grup

Cine suntem

Expert-Grup este un centru analitic (eng., think-tank) specializat în cercetări economice și analize de politici publice. A fost fondat în anul 1998, iar activitatea de cercetare a început-o în 2006. Ne poziționăm ca o organizație neutră din punct de vedere politic și ideologic și nu reprezentăm interese economice, corporative sau politice.

Misiunea organizației

Misiunea organizației este de a promova interesul public și de a elabora soluții eficiente și inovatoare pentru dezvoltarea Republicii Moldova. Pentru a îndeplini acest deziderat nobil, Expert-Grup oferă mediul instituțional și creativ necesar pentru manifestarea gândirii libere, ceea ce plasează organizația printre lideri în furnizarea de analize nepărtinitoare.

Patru valori de bază ale Expert-Grup

- 1. Independență și obiectivitate** - Încurajăm gândirea creativă, liberă și critică. Rămânem independenți de orice influențe politice sau ideologice.
- 2. Integritate și transparență** - Tindem să utilizăm instrumente analitice robuste, relevante și transparente. Toate sursele la care apelăm pentru cercetare sunt citate și toate persoanele care contribuie la cercetare sunt menționate.
- 3. Calitate și relevanță** - Tindem să generăm produse analitice de calitate înaltă, care vizează subiecte de actualitate pentru dezvoltarea economică și socială a Republicii Moldova.
- 4. Evitarea conflictelor de interese** - Nu acceptăm activități și parteneriate ce vin în contradicție cu valorile noastre sau care pot submina independența noastră.

Zece priorități ale Expert-Grup

- 1.** Economie de piață funcțională: concurența liberă și protejarea drepturilor de proprietate
- 2.** Politici economice și sociale bazate pe evidențe, raționale și în interesul cetățenilor
- 3.** Comerț liber bazat pe avantaje competitive reale
- 4.** Sector public eficient, transparent și responsabil
- 5.** Climat de afaceri prietenos și motivant pentru întreprinderile mici și mijlocii
- 6.** Piață a muncii echitabilă pentru angajatori și angajați
- 7.** Sistem educațional flexibil și racordat la realitățile economice, sociale și demografice
- 8.** Acces egal la oportunități economice și sociale pentru toți cetățenii
- 9.** Populație familiarizată cu tendințele economice și cu principiile de bază ale economiei
- 10.** Dezvoltare regională echilibrată

Despre FES

Cine suntem

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, al cărei scop este promovarea democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale și se dedică dezbaterilor publice pentru identificarea soluțiilor social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății.

FES în Moldova

În Republica Moldova, FES are drept scop promovarea integrării europene, a democrației, păcii și justiției sociale prin intermediul dialogului politic, al educației și al cercetărilor. Principalele noastre domenii de activitate sunt:

→ *Democratizarea și participarea politică*

Una dintre provocările majore cu care se confruntă Republica Moldova ține de consolidarea instituțiilor democratice și de încetățenirea unei culturi democratice care să aducă țara în conformitate deplină cu standardele Uniunii Europene. FES contribuie la acest proces prin promovarea participării politice în rândul organizațiilor neguvernamentale, al partidelor politice și al administrației publice locale. Un accent deosebit în acest domeniu este pus pe dezvoltarea capacităților cetățenilor din regiuni. Considerăm că cetățenii trebuie să fie pregătiți pentru a putea urmări în mod critic dezbaterile publice și a participa la ele, pentru a monitoriza factorii decizionali, a-și exprima propriile opinii și a acționa în numele propriilor interese. De aceea, prin activitățile sale, FES s-a angajat să promoveze democrația participativă și cultura politică și civică a cetățenilor la nivel local.

→ *Integrarea europeană*

Republica Moldova este parte a Politicii Europene de Vecinătate și a Parteneriatului Estic, iar din iunie 2022 este țară-candidată pentru aderarea la Uniunea Europeană. FES are drept obiectiv să sprijine Moldova pe calea integrării europene. Printr-o serie de instrumente - precum dezbateri radio, buletine de știri, documente de politici, publicații și conferințe -, FES se axează pe provocările principale ale procesului de integrare europeană, facilitând accesul publicului la informații actualizate și fiabile la subiect, îmbunătățind dialogul dintre societatea civilă și factorii decizionali privind cerințele pentru integrarea europeană și contribuind astfel la consolidarea eforturilor de euro-integrare ale autorităților moldovenești. FES mai susține organizațiile neguvernamentale în contribuția lor la soluționarea pașnică a conflictului transnistrean, ca o premisă a integrării europene de succes pe termen lung.

→ *Politica economică, socială și de mediu*

FES își susține partenerii în elaborarea și implementarea politicilor pentru o economie de piață care să fie durabilă, echilibrată din punct de vedere social și capabilă să satisfacă necesitățile tuturor cetățenilor. Activitatea și proiectele din acest domeniu se axează pe teme precum reformarea sistemului de securitate socială, îmbunătățirea condițiilor de muncă și a oportunităților pieței muncii, și promovarea dezvoltării durabile. Pe lângă acestea, FES desfășoară programe care au drept scop promovarea valorilor social-democrate.

Raportul de Stare a Țării 2025 oferă o analiză cuprinzătoare a evoluțiilor economice, sociale, politice și geopolitice ale Republicii Moldova, examinând cele trei dimensiuni fundamentale ale stării țării — bunăstarea populației, mediul de afaceri și calitatea guvernancei. Ediția din acest an include un capitol special dedicat fenomenului sărăciei, care explorează cauzele, vulnerabilitățile și prioritățile de politici pentru reducerea inegalităților și a lipsurilor cu care se confruntă populația. Raportul prezintă tendințele majore, indicatorii cheie și provocările actuale ale dezvoltării, oferind recomandări orientate spre sustenabilitate și creșterea nivelului de trai, și servește drept platformă de dialog între guvern, mediul de afaceri, societatea civilă și partenerii internaționali. Publicația este o inițiativă comună a Centrului Analitic Independent „Expert-Grup” și a Fundației „FriedrichEbert”.